

HMASAWNNA KAWL ÊNG

by H. Lalslama

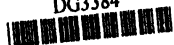
Mizoram State Library

DG3384

**PUBLISHED BY
THE SOCIAL EDUCATION
EDUCATION DEPARTMENT
MIZORAM, AIZAWL.
1979**

Mizoram State Library
DG3384

State Library, Mizoram, Aizawl	
Accession Number	550..4...
Date of Receipt	4.10.79...
Supplier	Social Educ...
Price	...

MIZORAM STATE LIBRARY	
Acc No	09-3384
Acc by	JAM
Class by	Boh
Cate by	Mahe
Sub.Heading by	
Transcribed by	
Location No	

THUHMAHRUAI

Puitling thlenga zia̍k leh chhiar thiam lo kan la awm fo mai hi Sawrkar chuan a ngaimawh êm ^m a Tichuan Social Education Wing hmangin, puitling zia̍k leh chhiar thiam lo tân zirn̄a a buatsaih a Kum tin mi thahnem tâwk takin zia̍k leh chhiar an thiam phah thia Amaherawhchuhriat sa leh thiam sa pawh hi theihngilh leh mai theih a nih avângin inhman zuina leh chhiar zui thin tûr lehkhabu neih chu thil tul tak a lo ni a. Chutiang pawimawh-zia leh tangkaizia chu hriain Social Education Wing chuan hêng a hnuaia lehkhabute hi 1975—76 khân a buatsaih a

- (1) Khawkil Bungnhuai -- by Darhlira
- (2) Khawfing chah lai — by R Zuala
- (3) Tumna chu a hlawhtling thin —
by James Dokhûma
- (4) Thalai Nun — by Vanlalngbâka

Kum 1976—77 chhûngin hêngte hi an buatsaih baw̄k

- (1) Khuarei-Ramzopui — by Selêt Thanga
- (2) Khâwnglung Rûn — by Vânlalruata
- (3) Khawtlâng Inzirna — by James
Dokhûma

(4) Thlahrang — by Lalzuithanga

Kum 1977—78 chhângin hêngte hi an
buatsaih .

(1) Ni leh Thla kâra lêng — by James
Dokhûma

(2) Thalaite Th'an — by Vanlaltluanga
Kum 1978—79 chbûngin hêngte hi an
buatsaih

(1) Hmasawnna Kâwl Eng —
by H Lalsiama

(2) Arsî Thawnthu— by James Dokhûma

(3) Chhûngkua — by Lalengmawia Ralte

(4) Khua leh Tui — by R Lalrâwna

(5) Fahrah Nun — by Knawlkungî

(6) Damlai Ro Hlu - by R L Rina

(7) Chhungkaw Intodelhna —
by C. Lalngaizuala

(3) Mizoran Zrna Chanchin —
by Lalbiakliana

J I ALBUHAWMA
STATL SOCIAL EDUCATION OFFICER
MIZORAM, AIZAWL.

THU HMAHRUAI

Kan ramah hian Leikhabu chi hrang chu a lo awm ve nil nial ta a, mahse hnam changkâng zawkte neih ang, mahnî chanchin ziaakna (Auto-biography) hi kan la nei mumal lova Hei hi kan ngaihdanin mi ropui leh chanchin nei thamte tihmi chauh niin kan ngai a ni thei e. Hnam changkângte zingah erawh chuan fahrah changhai tak takte pawhin an chanchin chu an lo ziaak thin tih ka hriatin, kei pawhin ka chan tâwk, retheihna te, zahna te leh ka lâwmna te chu zêp nei miah lovin ka ziaak a.

Tin, keima chanchin ngawr ngawr ni lo, ka hriat ve theih china kan rama thil lo thleng leh kan nunphung lo danglam ta te ka telh zêl bawk a. Chhiartute tân bengvârna tûr leh an tuchhuan zêlte tân a la tha dawn tih hriaa mi tam zâwkin an la rawn ziaak ve nân tihmuhtu pakhat nih inbeisein he leikhabu tê tak tê hi ka han buatsaih ve a ni e.

Aizawl

Venghnuai

12th March, 1978

H. Lalsiama

Retd Teacher

St. Paul's High School,
Mizoram

BUNG I

DAMPA KHAWPUI

*A khamrang Thari laikhum,
A tuai 'zawl' satin kanna*

Rokunga

Kan Zoram mawi leh duhawm hi hmasanga ta tawh² kan hnam pasaltha chhuanvâwrten' mahni khua' leh tui leh thiantè chhan' nân, mî lu sa lu an lo laka, pasaltha nihna hming dai tawh lo tûr an lo hlawnâ, tin, hlaphuâhthiam hmingthang hnam dangte lakah pawh 'pahnihna' ni bik ngai hauh lo tûrten thu leh hla ren miah lova, & ram mawizia leh lung a tiblenzia an lo phuah kûr hai luai hnu pawha thang thar zêlten zaia an la chawi zêl tûr mih nise kei atan zâwnng a dang teh asin. "

A dang teh, asin ka han tihna chhan chu hei hi a ni. Tun lai hun, hnam fino pui puiten Thlaa an inkahka tawh' hnu pawh hian Africa ram pilril kan 'han ngarttuah thut chang chuan kan rilru mithlaan ngaw dur' pui pui karah ramsâ hlauhawm pui puite chu la tla sup supin kan hman thm ang hi Dampa ram leh a chhehve, ka nu leh pate' lo chehna ram chu a ni Vawin ni thleng pawh hian kan ram 'fruat-tu thenkhatten 'Khawthlang ram, hn i -

chhawn ram' an la tih fo thi tidik tûrin Sai,
 Sakei leh ramsa chi hrang hrangte chu a
 vèl ngaw chhûngah hian 'zalen takin an la
 tualchai dial dial zuk nia.

Chutia ka han sawi ang ram mah nise
 ka pate lo chen hun lai, tun hmalam kum
 sawmsarîh dawn laiah kha chuan a mi
 chêngte tlem leh thawl aleiah 'mihring
 chàkkhai tinrêng kimna ram' a ni miau
 mai. Ram a thain eisen loh buh an thar a,
 chaw titutu ngaw chhûnga ramsa, sava leh
 sanghate leh an la nin rih loh sa apiang chu
 awlsam taka neih theih zel a ni. Ngaw-ah
 thang han kam se a thang inhminkim aia
 tam awh theih deuh thaw a ni a Lui lam
 sa chak deuh tân lèn den mai tûr Sanghal,
 Sakhi ilo sa chak deuh zawk tân a kahna
 tur silai nei ve zo lo mahse thangtung leh
 hruikhau a awm chhûng chu, chung thang
 valh chhûnga an kete han rawlh mai turin
 sate' chu a inoeih reng bawk a ni

Chûng hun lai chuan buh leh thlai leh
 sa a tam ang bawkin ram chhûnga chêngte
 te zingah chuan 'hmangaihna uangliam' a
 tam a. Mahni chauhyin ej leh bap tûr nei
 a, thenawnte tlakchham chu an thil hlauh-
 thawn ber a ni fo. An tawngkam inbiaknate
 chu la mawlin tam teh duah lo mah se an
 thusawi tinrêng chu hmangaih tawngkam

chhuak leh thínlung thuruk dik taka puant-
 chhuahna an ni hlawm a. An kal bo hlana
 an kawngkhàr kalh nan thingfaka do hi a
 rinawm tawk êm êm a Hèng ka han sawi
 tâk ram thawyeng leh a mi chengte inhma-
 ngaih tawn dial dialnaab hian ka nu leh
 pate chu eng chen emaw an lo cheng a,
 a chhan leh avâng ber chu sawi tur hre ve
 mah suh ıla he Dampa khua atang hian a
 khaw chhak zâwk, Aizawl lam hnaih zâwkah
 pêm an lo rilrûk ta a ni chek ang chu
 Sailo 1al, Pu Thanthuama khua, Thilthekah
 hian an pêm chho ta a ni Chu chu kum
 1900 vêl a ni âwm e

Chu khaw chhûnga mite chuan Mizo
 thatna dân pangngai angin chung pemthir-
 te chu duat tak leh lainat takin a lo en-
 kawl a, ni rei lo têah m urap in chu an han
 sak zâwh sak ta thuai a An thenawm
 khawvengte chuan an lo duat êm vâng a
 ni chêk anga hun rei lo têah an Dampa
 khawpui ngaih pawh chu a lo nep ta tial
 tial a Kum hnih khat hnuih phei chuan
 ka nu leh pate chu mite chhuat ni that nah
 a rual pàwl tak an lo ni ta nghe nghe a

BUNG 2

THILTHER KHUAAH

*Zuapa nun taw vanga rarran rang ni,
Min rawn thir thin ang maw Hringlang
llangan.*

HLS

Kan Lalpa kum chhiara kum sangkhat
leh zakua leh pakaw kuma buh hmawr
hmin phoh phoh lai chuan Pu Venga leh Pi
Suaki te chungkua, mipa fa pakhat leh
hmelchhe fa pahni lo awm tawhnaah chuan
mi thar a lo tel ve ta thut mai a, an lawm
awm teh e. Chu mi thar lawm tur chuan
thenawm khawvengte chu zu bel leh ther-
hlo kengin an lo kalkhawm lat lat a. Chu
mi thar hming an han sak dawn chuan a
uteho, an pu sial ngah avanga hming chapo
'Chal' ti h bawk chu hming bula hmanin
Chal'lan chhanga an han sa ve a, mahse ka
pa chuan, inti pasal tha fein, "An puté thil
neh chawia a 'Chal' teh so chu ni bik tawp
lo teh se, Khawthlang lai Pu Dokhuma
khawsiamputu, aihnaahpahn putu ngat ka
nih hi Lalsiama ni rawh se," a ti hi a ni
awm a, chu chu vawin ni thlenga ka pa
ro ka khawm chu a lo ni ta reng mai a

Thilthek khuaah hian nausen dangte
aig bawka enkawlin chhungkaw hlim thei

tak zingah chuan ka lo tal ve tiat tiat a
 Ka pa chu pasalha leh ramvachal a ni ve
 hawq a, thlawhha lam, a'awl deuh chang
 chuan a ramvak thun a Chutia rilam,
 dangchara vah a chon thun vâng chu nge,
 rei min dampui ta lova Tlai khaw hnu a
 ka nui ka pa thih chhan min hrih dân
 chuan, "Tlai khata i pa ramvâk lo haw chu
 a iptê hi banglatah a han bang chawt a
 'Mama nu, vawina ka thil hmuah kher kher
 chu ka va duh lo êm', ka lute kân tui chu
 a hnar, chhak tak atang hian thisen hliu hian
 a lo luang thla dum dum mai a, chu chuan
 ka lu a ti-hai chuih chuih mai chu mawle'
 a ti a, Zanriah eikhim a ang chuan a khui
 a sik tan ta a, ni thum hauah a thi ta a n,"
 tui

Tichuan, he khawvel famkim lo, Hla-
 phuahute pawhin 'Sang tam tak tâna lawm-
 na, chhiarsen lob tân tâna' ramah ngei
 hian ka pa hmei ri-ruang âwm pawh hre
 ve hman lovin, ka pian atanga thlaruk lek
 hauah chuan ka pa chuan he khawvê'a in-
 hmu leh hauh tawh lo tui 'Dam takin'
 min lo tihsan ta a nih chu Nausên thla
 ruk lek chu pa nei lo a lo ní ta reng mai
 Tin, ka pa thih chuan kan unau zinga upa
 ber Chalthuami chu kum 12 mi lek a la ni
 a, a nau Chalkhuma leh Chalthangpui chu

naupang chumchiap tak 'meuh an la hi si a. Ka nu tân-chuan Khawvel hi a thim ta' hle mai. Vânduathlāk takin ka pa hian chhungkhat' larna pawh a lo nei mang hauh lo hui lo nin. Ka nu chuan amah ringawt chuan a fate tê tê pah chu 'châwm dam zo dawna a inhriat ngang loh avang chuan a u Chawnga thurawnpuî angin Thilthek khua atanga chawhma kal zeta hla Saitlaw khuaa kan pute tur neihchhun hna ber chu va bel chawt mai tûrin a fate nêen chuan an chhuak ta diah diah a Hmeithai nih nêen, pêm vak-vai nih nêen, thenawm khawveng mi thar hlir zingah chuan ka nu chuan he khawvêl nun, atâna thlăkhlehawm lo zet mai chu a han hmachhawn ta a ni.

Chutiang harsatna karah pawh chuan Hmanagaihna Khuano chuan fahrah rethei te vêng leh chawmdawl tûrin a bân chu a phar ve tho thun. Kan pu va belhte chu mihring chi leh kuang inchhuinaah chuan kan inkar a blat deuh hle avângin mahring ngilneihna pangngai bâk pheî chu han ngampatna tur teh chiam a awm chuang lo. Pu Vankhama'n—

*'Chhimhlei tualah mim ang kan piang ve na a.
Kur a hla hanchhung leh rairah kan nan'
a lo ti mathlawn lovin he khawvel hmun*

zim tē tāk nī lah pawh nī ēng lē! hōrū k
 thuhmun dawngtute zingah huan d nglamna
 a va nasa thei thin êm! Hmangahna khu-
 nu phei chuan a kut han lakeng tē hōn
 ē mī tam tak chuan he Khawvelah huan
 lo pien ve loh kan thlung nge ang te
 Mah ē inhnemna awm chhun chu he huan
Kan nē, ap tē lo te nī th a m m n sē,
Kan nē, ap tē lo te nī th a m m n sē,
 (*hōn n*)

BUNG ?

SAITLAW KHUAAH

Saitlaw khua chu Mizoram lantē pa-
 linth Tūt leh Tlawm infina dual chuungo
 awm a nī a, heng lui nahnh nī ēng zawk
 zawk pawh chu chu khua a m nēp ēn-
 vahna nuam tawk a nī a. Saitlaw lantē
 dangte a tām êm êm. Tūn chuan huan lai
 chuan Sait te, Ramsial te, Samok te, Sait
 te an tam êm êm thin.

Chu ram leh khaw nēp tē Saitlaw
 nī lovin kan chi pui Hmangahna a
 Chu chuan tlangnēlna tal chu nēp tē ng-
 kaw tūn a siam a. Chutia an tute
 tūn kan va bel chu huan tē tē chhōng
 chu tute nen chuan thlawhna a nī la
 hōn nī āw a c. E, huan siam k ta
 ila awm nī thlerga mal ka tih chu

thlaruk mi lek ka nih lai khân ka pa chu khuma pawnpuî delha mu a, a chung a bawk hian ka inhre tlet mai a. Chutiang rual lek chuan ka hriat tham min rinpuî si lova mak ka tikher zuk nia

Tichuan, kan pipute tawngkam takah thing delh loh lung delh loh chu a kum telin ka lo seilian ve tial tial a. Mahse karer ' naupang, pate min tihimtu leh chhantu nei ve lo nun chu a lo va rapthlak kher em ve aw' Chung hun lai chuan 'Hmeithai fa' chu mi hian min tiduhdah bik em em mai thin a Khawlaia ka va len chhuah changte pawh hian ka aia naupang tê tê pawh nise pa an neih avâng khân min min zuama min velh tum hian min um hawng thin a ĩn ka va thlen lahın ka nu chuan, 'Lalte, min engu pawhin ti che sela ti ve reng reng suh ang che, mi zawng pate nei an ni a, an paten an chhin anga an vel mai ang che, nang zawng chhantu i neih ve loh hi,' min lo ti mai thin si a Ka nu ram kal hawngin theihmu minrawn hiwnsak hrâm hrâm thinte pawh khawlaia ka va vahchhuahpuî chang chuan min lo chihuh-sak leh mai thin. Tin, kan pute lakab pawh khân ka nu hi a inthlahrung hle nia ka rin tâkna chu, tum khat chu sa kan hmeh a, naupang â ta chuan a sa sa chu ka lo ei emaw ni ka nu chuan, "Lalte, a sa chu ei tawh suh aw,' min tih ka la hre reng mai.

Heng ang harsatna leh hrehawinna kar-
ah pawh hian hmangaihtu Khuana chuan
min khawngaihtu tûr min lo ruatsak zel a
Kan lal fapa, ka rualpui leh Dothuama
chuan min khawngain em em mai thui a
Kan in chhe têah hian min rawn kawm tûrin
an lo leng a An in lama leng ve tara
min sawm chuan ka nu hian, "Lalte, lal
ve love, mi rethei fa lal mah ai lal ngai
love 'a ti tlát a, ka zui ve ngaw ta thin lova
Mahse chuti tak an fapui min khawngah
avang nge ni Lalnu leh Lalpi pawh chuan
min duat hle a ni ang, an fapa hi saropte,
sangha te min rawn pektu thin

Mahse, kei hmeithat fa rethei hi ka
retheihna tizual tur rêng em ni ta leh Lalpi
khat chu ramethuak an lo hawng a an
khaw hhak tlangah chuan Hlado an rawn
chham a, silai an kan vekh chuan ka pala
ding, ka thian ngaih ber, Dothuama chuan
tlan pbut a, lung chungah chuan a thlang p
a, a ka pawh chhawn lohva a borat a a
ni ta mai a A hnu rei tak thlang a
khawlai leng min tawn fuhna apiangah ken
Lalnu chuan min vuan bet, min tah khum
chiam thin Chutia min tah khum thin
avang chuan Lalnu hi hnuh ka hlauva, ka
biru ta thin a, a lo atthiak teh e

BUNG 4.

KA NU KA VEL.

Kum sarh vel mī nīa tlema ka lo
 leikān deuh chinah chuan daibulah mī fa-
 vai pah tiantu chipte thang kam te ka lo
 ching ve ta a Chuta tang chuan thang
 kam chākna rilru ka lo nei ve a Hetih
 hun lai hian ka aia phanchang tak tak,
 thingnawī fawm chin zingah pawh a lien
 pawl, tleirawl hre deuh hial tawh Luaia
 leh Zika chuan ka u an rawn rim thin a
 Nikhat chu kan khawtlāa thangle m ka
 kam chat chat chu mīn hmu a, ramhnuaia
 thangkam puah mīn sawm ta a Thang-
 kam chu ka lo chak hle a nī ang chu an
 mī sawmna chu ka zui ta thua a Khuā
 atanga hla vak lo Hmunhnuaī ngawah chuan
 Ngiau rah tla tiantu awh nān sahdal kan
 kam ta a.

Ka thiante chu tangkam thang tak tak
 thiam tawh an nī bawk a, sava kal duhna
 āwm tak takah chuan thang chu an kam
 thiah thluah a Kei chu an kamna inkar-
 ah remchāng nīa ka rinra ariangah chuan
 ka kam ve a Ka thianten thang sawm leh
 pariat an kam chhūng chuan thang panga
 vel chu ka lo kam ve hram a Ka sahdal
 kam chu ka han en thin a, a ngul hian a

thang kûrkum chu a pawt awn tai mai a,
 a valh chu a âwn deuh tân bawk a,
 Ramar pawh lo kal tehrông se thih tum
 ngeia a nghawng te han rawlh lui duh a
 nih ngawt loh chuan han awh duhna awn
 hmêl hi pu mawlh hek lo. Mahse chu mi
 ni chuan ramhnuai meuhva thang kam ve
 ta ka nih avângin ka indubin ka nu hnônah
 pawh chuan sawi nuam ka ti hle a

Kan thangkam chu nikhat kan riak a,
 a tûkah chuan en tûrin kan kal dawn a
 ni Fahrah rethei tân Pathian hi a lo va
 mak kher thin êm Kan kal dawn zen chuan
 kan thangkam chu ka lo mangphan a lo
 mang lamah chuan Zika thangah Ramar
 pachal siak kawm vârh tawh hi a lo awk
 a, ka lo awt hle mai a A tûk khua a lo
 var a, thang en tûr chuan kan kal to a
 Kawng tiuanin ka mang chu ka naghtuah
 nep nep a. A hmun kan va thên nak
 chuan le, ka thang ngeiah chuan ka mang
 lama ka hmuh ang Ramar pachal chu a lo
 awk thingthi nuaih mai a. Ka thang nê il
 chu a têt avângin khai kang zo hek o
 Thangawk ka han phelh lai chuan tum or
 bawmtu hmirtesên chuan min seh sup sup
 tak nâ a ngaihmar hthamah rông ka tuat
 lo Ka thiante pawh chuan mak an ti ngei

asin aw " chu mi ni chuan Zikan Varung
a awk a, Luaian ramparva Kei chu ka
hlawhtling ber a.

Hawn kawngah chuan ka ramar awh
chu ka pa ipte hlu han tak, tet hrup tawh
chuan ka khup vaw hnak hnakin ka ak a
Ramar mei chu nu hmuh ngei tura tihlan
ki duh si a—he mi tum kher hi chuan ka
pa ipte chu te deuh zawk nise ka ti hie a
Ramar chu a tung sei thei ang bera kan
hin dah pawh chuan ka han kalpui rei
deuh chuan a mei chu a lo pil leh si thin
a Khawchhung luh dawnah zawng a pil
bo theih loh nan ka kut'n ramar chu ka
chelhet ta hrâm a Kawng tluanin ka nu
ka han hmuh hun tui mawh chu ka suang-
tuah a

Khaw chhûng kan va lût chu kan in
lam ka pan ding nal nal a, mahse kan
kawngkhar chu thingfâk hian alo inkalh bêm
mai a Ka nu thingphur lo hawn hma
chuan ka ramar awh chuan awm ngaihna
a hre lo hie mai A changin kan banglai
chhunga belah ka va dah thul, ka va la
chhuak leh a, rapchungah te ka han dah
thul, a chang leh chhuarah bel chhungah
ka dah leh lai tak chuan ka nu thingphur
hawng chuan kawtah thing a han keuh ri

hak ta mai a Chutah kei chuan rang zet
 main ka ramar kha ka va la chluak a
 summun kawngka bulah chuan ka tlan
 phe, hlim êm êm main "Ka nu, hei ramar
 ka awk asin," ka ban ti a, Ka nuin a han
 hmuh vele chuan êm chu thingkhawnah
 a theh chho rawk a, "Lalte, i pa chuan han
 hmu ve che sela maw," tun lungchhe êm
 êm chuan a tap ta hlwap hlwap mai a Kei
 chu hrilhai takin kawngka vuan chuan
 ka ding ta hi hô a Summunah reite a
 tah hnu chuan in chhurg chu a lo lut ve
 ta a. Nupui ka neih thlengin ka nu tian
 min dampui tak nâ a, chu mi ni anga a lung
 ka tibchhiatna chu a awm leh ngai tawh'o

Thangawk sawi tâk azârah chuan he m
 hnu kum thum laia thangthlenga tul lo
 ka awh dan ka'n sawi kai lawk teh ang
 Kan Saitlaw khua chu in sawmli vel lek
 kan ni lawkin thian han kawm tur rau-
 pang dang teh hiam kan tam lo bawka,
 keini inkawm pangngai chu kan inthlen tai
 hle mai

Vaw khat chu Sehsen rah tlan kan kam
 a Tum hnih kan enna tûrah chuan kan
 thian Zika chu a ke a rapfuan avaa, n a
 kal ve thei ta lova, Luata nen chuan kan
 va en dîn a Chu mi tum chuan Zika

thangah chuan Tuklo puithing zet mai hi a lo awk tal phur phur mai a. Chu mi thawm avang chu nge ni kan thangah chuan engmah a awk ve lova, thian Luaia chuan, "Ti rawh, hei Zika hi a kal ve thei lawk awm si lova, a tuklo awh hi ka thangah awhtir na, ni danga a lo awh leh chuan i thangah kan awhtir ve thung dawn nia. Rem tilo mahla, ka awhtir iêng iêng dawn a ni, i sawi na-vaih chuan ka vêl nek ang che," min ti ta mai a. Kei chuan hnai ngam ta hêk lo i, tuklo awk chu a phelh a, a thangah chuan a awhtir ta a.

Kei chuan chuti maia tuklo a han awk bik tur chu ka phal ta lo a ni ang chu, ka nlu ka that ta a. Luaia chu tha-tho zet in a chhuk ta sauh sauh va. Lei a zuk rap dawn tih veieh chuan kei chuan Luaia thanga mi chu ka phelh a, ka thangah chuan ka han awhtir ve leh ta a. Tichuan an hawng dên ta a. A zîn thleng chuan Luaia chu Tuklo awk ngei nia inhriain a hmun êm êm mai a. A tûka thang kan en leh tûr chu Zika ke kha tha takin a hnai a, a kal ve thei mai si a. A hmun kan va thlen chuan thian Luaia chu tha-tho deuh maun a lâwn chhova, thingler lam pawh chu hawi teh chiam iovin, "Khi ka thanga khi tuklo

a awk e" tih pah chuan rang fahranin a lâwn chho va. A han hmuh chian nâ chuan le kha Tuklo kha ka thangah a lo inhling ta rân mai si a. Luaia chuan "A, Sîama thang a ni leh ta zawk ka ti, a va mak e," a ti ta ringawt mai a. A nih dan sawi ngam bik ta si hek lo. Chu mi tum chuan Tuklo ka awk chu a ni ta reng mai a. A naupang thlak ang reng teh e.

BUNG 5

ZIRNA SIKUL KA LUT VE TA

Zirna lam kawngah pawh hian keini khawthlang lam chu kan hnufual hle a. Ka pu Tuala min hrilh dan chu hei ang hi a ni. "Kan Lungkawlh khuaah chuan Fu Pawngtinga chu Aw, A, B, thiam hmasa ber a ni a. Lehkha zir ve kan châk si a min zirtir tûrin kan va sawm a. Ani chuan, "Tûnah zawng a la hma lutuk, tai (buh) vuih hunah ka zirtir ang che u," min lo ti a. Tichuan a sawi ang hunah chuan patling hlir sawm zet hi kan va kal ta a. Mahse in lamah awzâwng min lo zirtir duh lo va, lo lamah min hruai ta a. Vaua changêl hnah kan zuk sât a, kan zirtirtu chuan Aw, A, B, chu Changêl hnahah chuan a han ziak a, thlam bangah a vit bet a, mau tlawn seife

hian a hawlb a. Pathing sawm zet mai chuan thlam lei kaah chuan kan theihtawp tawpa ring chuan kan Aw, A, ta dual dual thin a. A au ring thei apiang chu thiam hma tîr min ti si a, tuibur hmuamda chhông zet kan han chhiar chuan a ding peih aram kan awm tawh thin lova, kan chau chu chhuatah kan bawk leh thlawp thin. Tun khaw hnu-a ka han ngaituah lehn a lova Pi' leh Vasuh vêngah khân min ti lo ni ta berin ka hria," zuk u a i.

Kan khuaah chuan kum 1919-ah Zir-tirtu kan nei ve ta hlaub mai a. Kan Zirtirtu chu Pu Thangbara, Zosap chawm te zinga mi, Lower Primary pass ni awm tak hi a ni a. Lehkhi zir kan châk em avângin chhûda zir mai chu tawng khiwp lovin zânah, tapchhakih kan bawk veng vawng a, thlansa phu' kamin kan zir thin. Amaherawhohu tapchhak vut zinga bawk kan nih thin avângin kan hmate chu a paw thual a, kan kin chu a chât ber bur thin. Chuag lai chuan khawnvâr hi a la vang em em a, Biak in tam takah pawh dâp meichher an chhi thin. Herhse rah chhi pawh an awm bawk.

Kan khaw Sikul chu kham ko tlang Biak in nen inlath rila sak hi a ni a.

A bul lawkah chuan tuait rah duh êm êm hi a ding laih bawk a. Tuait a han hmin châng chuan kan zingà naupang huaisen leh luhlul deuhle chuan an zirna hun tam zawk chu theihah tian nân an lmang hi a ni hrim mai a. Kan zirtirtu pa pawh chuan a ngai pawimawh tehchiam hlei lo a ni awm e, nîtin a dawbkânah chuan tuait hmin bawr tha fe fe hi a intiàng âh reng bawk a. Keini a dâwih zualho chuan it takin kan melh relh relh thin

Kan zirlaibute ka han zir chu Mizo lawngah chuan kan inthurual thei vian thin a Sapiawng zir châng erawh chuan kan Zirtirtu ngei pawh chuan hre bik teh chuan hek lo a *Spelling* ang ang hian kan kaw ri a ni ber mai Entir nân (*Cherue* *Cherue* (*naif*) chu *Kimfe* kan ti a. Sava *Rul* (*one*) chu *Bir* kan ti rual dial dial thin. Vawv khat pawh kan zirlalah chuan thup chuan *Inerte* (*invai*) hi a lo awm khier a. Kan hotupa chuan min han lamrik ti a, lei chuan 'invit' ka han ti a, ka bula thu Zolpa chuan 'in vit e' a han ti a. Kan hotupa chuan, "A tha, in thiam dan hie mai, a d k ve ve a ni" min han ti ta a. Chu mi tui chuan kan pâwhte zinga chu zawhna chhang ve lote ai chuan thiam bik nih kan hlawh ta then zu nia.

Tum khat chu hlawh lăk pahin kan zirtir-tupa chu Aizawl lamah a han kal a Chu mi tun chuan kan zirlai bu a mi, 'A kal fo thin *He goes continually (Hi gaws kawntinuali)* tih hi a lamrik dan Pu Pasena khân a lo hrih thiam hi a lo ni âwm a. Arawn thlen thlak tuka Sikula min han ho leh chu Sap tawng kan zir ni pawh ni lem lo mahse kan zirlai bu 'Hmabu' (English Primer) a han keu va. Dawhkan bulah a han thu tê tê a, a ke phut lêp lêp pah chuan a zâwnna waw riat lai mai 'Hi gaws kawntinuali' a han ti zaih zaih mai chu, skul naupang zawng zawng hriat ngei tûr a ring a hi bawk a, che-chang lo lêkin kan thlir thap a, thiam kan tun kan ngai ropui teh asin.

Kan khaw Sikul-ah kum hnih zet ka zir hnu chuan Aizawl-a ka u, mi Dawr nghaka awm thin chu a lo zin thla a Kan sikulah chuan thiamna tak tak awm dawna min rinpuì loh avângin kum 1921-ah chuan Aizawl lamah min hruai chho ta a. Chu mi kum vêk chuan chutih laia 'Sikul Sen' an ti mai thin, tuna Boy's Middle School khang Primary sikulah khian ka lût ve a Chu mi kum vek chuan Lower Primary Exam chu 119 zingah 61-na nun ka pass ve mial a. Chung hun lai chuan Primary

pass te ang hi chu an la ngai ropui êm êm mai a. Kan pawla mi thènkhatte phei chu ta pahni, pathum nei tawh te an ni a 'Ka thlân lungphuna Lawr Primary pas' tih a inziak dawn phawt chuan' tih te chu an châk chhan a ni. Mamit pa, a fapa han hruai phei chuan mi a tawh apiang hnênah 'Hei ka fapa hi Lawr Primary pass a nih hi' zuk ti ziah peih a.

Chutiang chuan ka zirna chu ka chhun-zawm ta zel a Chung hun lai chuan Aizawl hmuna zir theih sang ber chu pawl VII, tân laia Middle English an tih tâk ang hi a ni a Pawl VII-ah phei chuan Algebra te leh Sap awng Bu thu har pui pui' On the shore of the Great Sea' tih te kan zir-in Saptawng hlirin min zirtir thin Amah-erawhchu phai lama High School zuk zawin-te chuan Pawl VII-ah bawk an tan leh thin si a , khatih hun laia zirna inhlân chhîwn dân kha a lo buarchuar ta hle niin ka ring Kan thil zirte erawh chu a tamin a harsa bawk a, tân laia Middle zirtute nêen chuan thiam hlei fê chu niin ka inhria.

Tin, zirna Sikul zawng zawng hi Zosâp hnuaiah vek a la awm a Zirtirtute pawh sakhaw mi tak tak an ni hlawn Sikul lam Hotu lu ber chu Honorary Inspector of Schools an vuah a Zosapte an ni ber thin.

Zoram chhúnga zirna hmun sâng bera ka awm lai chanchin ka sawi tâkah chuan hei hi ka hmaih haui loh tûr pakhat chu a ni. Kum 1924 vêl atangin, chutih hun lai a Honorary Inspector of schools, Rev E. L. Mendus. B.A. chuan Pu Hrawva, Mizo zinga B.A. pass hmasa ber chu Culcutta atanga a lo chawlh chhuah chângin kan sikulah minrawn zirtir tûrin a sawm thin a. Kum 1925 atang pheih chuan Headmaster angin an ruat ta nghe nghe a. Pu Hrawva chuan a u Makthanga khua, Venghlui atanga lo kal chu haisa a tih vang emaw ni, sikul peng khat, Hostel atâna an ruat chu a rawn luah ta a.

Chung hun lai chuan Mizo zinga Sap eisiam hna thawk thine chauh lo chuan chhangthawp (loaf) hi kan la hmuin kan la hre ngai lova. Hrawva'n a zing thing-pua a hmeh bang Hostel kawngka luclunga a dah chu sikul chawhlhlâwk châng hian tukverh âwng atangin ka bih a, naupang zarual zet mai hian, "En ru, en ru, saw Sap ei chi" tun kan en huai huai thin. Pu Hrawva chu Sap kai taah kan ngai a ni ber âwm e.

Ni khat chu Pâwl VII-ho min zirtir lain Dâkpu hian a rawn ko chhuak a,

Pu Hrawva lo lût leh chuan Thirhrui Lhkhah hi kut phe caar charin a rawn kenga, amah kha mi dangawh deuh a ni bawh a, tawng sehchilh deuh nak hian, 'B B B A ka pass ta' a rawn ti lut mai chu. tûn lai Governor kan ngam dan thin te ai chuan u tak a ni Hei hi Middle English ka exam kum 1925 a ni Pu Hrawva tual hian Pu Lian-huîna pawhin B A chu a passed bawh a, an than dan hien Mizo zing Graduate hma-a ber an ni.

Kum 1925-a ka M E Exam Results chu a lo chhuak a English-ah chuan 22 pe ka hmu a, Mathematic-ah chawh chuan 13 pe ka hmu a min battir a 1930-ah chuan ka rul fel thei ta a ni Heng hun laia 'Nidul' pass chin tawh ni chu Thingtlang pa chuan englam hie vek tawh ni h m n ngat a ni chek ang chu kan khaw lama ka zek haw thla chu thil khirkhahin pui pui hi min lo zawl chhanchi a Heta 'Nidul' ka han thnaa kher chu, Thingtlang pa sawi dan chuan 'Nidul' ting hi chu nisa pawhin a em sa thei tawh lova nuam takin an leng bik tawh a ni zuk ti a Kan a'a lo 'Nidul' hmasate phe chu Sawrkarin 'phût luh, kuli-ah pawh a awl thin.

BUNG VI.

VAI RAM LAMAH.

Kum 1927 chu a lo inher chhuak ta a,
 nula leh tlangvâl kei ka ni inti deuh deuh
 te chu thiamna sang zawk kawng zawngin
 an phe ta mam mam a. Chung hun laia
 thalaite rilru tiphur thei fahran Hla—

Mizo fate u, finna zawng ula,

In thehtawpin ber rawh u.

At leh sual dovah mbuatsaih ula,

In hriamhrei pawh keng rawh u.

Keimahn Zotlang ram nuam tukah hian

Finna leh ropuna tur kan in ang

Hmalam kan um ang thim a khang ang,

En leh thawven a leng ang.

tih te a lo chhuak ta nak a.

Mahse, heng hun laia High School han
 kal thei tûr chu kan Mizo lalte zingah
 pawh an tam lo kher mai. Shillong khu
 kan han hmelhriat hmasak ber pawl a ni a
 Shillong-ah pawh chuan nu leh paten thla-
 tin cheng sawm thum emaw sawmli emaw
 thawn thei tûr lo tân chuan fate tirhna chi
 a ni si lova. Tûn laia Sawikarin ziraste
 tâna sum leh pai a senso perh ang hi a la
 awm ve mang si lova, mi tam tak tan chuan
 Aizawl a zir tawp bak chu 'theih loh' a ni
 mai. Kei hmeithai rethei fa tan chuan
 kawng a awm dawn em ni ?

25

Vanneihthlâk takin ka u hla thil Dr Rosiama khân Silchar Government High School-ah Entrance (tun lai chuan Manipulation) chu Sipaiho bel nawtin a lo zir teng tih kan hre ta a, ka u Chalkhûma chuan Rosiama'n chutianga belnawt pahia on ve theihna tûr mi lo hmuh sak ve ma theihna ringin min kaltir chu a tum ta a chu kan unauva thil ruahman chu ka nu lahlu tûrin kan khaw lamah chuan ka zuk law thla ta a.

Kan thil tum ka nu ka han hr lh chuan ka nu chuan "Lalte, Aizawla t zhi chuan mah kha rei ka lo uh tawh tel thil chuan chutia khaw ril lema min kal bo an leh chuan lunglengin ka lo thi mai ang a nu lu min rawn hmu leh tawh lovang a nu kan nufa tē hian kan awmdar e tawh ang a, rei pawh ka dampui kheh avh lovang che I u nēna in thil tun chu ka remti hauh lo mai," tia min han chhong chu ka ingaihtuah uasa hle mai. Iapa kawpchwia damdun ngat tân pawh ta tlum berite hi chu kan lo duatin kan nā bik a ni a. Ka nu hmenthai rether tin chuan he a thusawi hi a rilru tak in uh a nihzia ka hai mawh si lova. Chu achinapah ka uten pasal nenn leh hmun dang a

hna thawkin awmhmun an khuar theuh tawh hlawm avângin ka nu nên chauh va awm tûr ka ni ta si nên.

Ka nu thusawi chuan ka rilru hneh teh mahse zir zêl ka châkna avâng chuan beti hian ka han chhâng ta a. “Ka nu engah-nge chutiang te chu a nih ang le? Dam takin i lo awm anga ka lo haw fo dawn alâwm,” ti a ka han sawi thlamuanpui hnuah chuan min ngawihsan thei ta a.

Kan khua atang chuan Aizawl chu ka pan chho leh ta a, ni khat emaw hnuah chuan Silchar chu kan pan ta a. Chung hun lai chuan Motor a la awm si lova, ke ngatin ni ruk zet kal tûr a ni Aizawl atanga kan chhuak chu a ni hnihnaah Kawnpui kan zuk thleng a. Kawnpui chu mikhualin an pal vel nasat vang nge an tlawmngai lo hrim hrim chu ka hre lova, khua kân zuk lût chu thlen in tur ka han zawng a, in pali laiah chuan ka hnawng ta zar zar mai. Kal kawngah ka ke ka rap nâ a, tleirawl zak zum nih nâk alaun ka kal bai saih saih mai a Zawlbuk atang chuan tute emaw ni kher ni, “Kha laia tleirawl khual khan thlen in a va duhtui awm ve” tui min lo au leh nghal a Ka tap lo chauh hi a ni tawh a.

Innghahna ka thlen dawn chuan min lo hnar loh phah mial mahna tun ka kawr ipte atang chuan duli tlang ka lek chhuak a Inah chuan putar pakhat hian hnang a lo hlai a, a hnenah, "Ka pu hei khua a tlai tawh si a, ka thiante chuan thlenin an hmu vek tawh a, kei chu ka la hmu ve thei si lova, khawngaih takin zanin chauh chu min thieng ta che, hei duli hi ka pe dawn che ni," ka han tichawt mai a. Putar chuan kei leh, ka duli ken a han hmuh chuan, "Ni e maw le," a han ti chu ka thaw huai mai a. Ka nu thu ang khan awm ta hle hle ila chuan hei ang brehawm bi chu ka tuai lo tur ti tein ka ingngaih-tuah ta nep nep a.

Ka puanthuah leh ipte ah chu buhzem bulah chuan ka han dah fel a A hnu rei vak lovah chuan an nu chu bal phur chungin a lo lut a. A nasal chu Ralte tawng hian a han hauva (Hmunpui khuaa ka awm lain ka u pasala nu chu Ralte anih avangin Ralte tawng hi ka lo hie ve kher bawk a) An chuan min thlen chhin a han sawi chuan a ngawi ve ta a. Hnawn leh mai ka hlau dâp dâp teh asin.

Zanriah ei hun dawn chuan an kawm-char kawngka bulah chuan ka thu rar mai

a, ka mittui chu a tla fep fep thin a. Chaw ei chu an han siam a. Kei chuan koh phei loh h'au zetin an aw chhuak tur chu ka ngai chang kiau va. Nakinah zawng le, aw lawm-awm tak 'Hawng kel ualo kal rawh le' tin chu ka han hria a; rang mangin ka phei ta a.

Ka kal nah bawh a, chu mi zan chuan ka lo mu tui hle a ni ang cho zing ka han thiwh chuan kawh a lo eng ruith tawn a. Ka thlen in nu pawh chu zing a tho tan ve mek a. Mei a cinem zawh chuan chaw bel a chhuanga, a pasal chu mei lo vil turin a hrih a, tui chawh tûin a kal ta a. Ka thlen in pa chu a lo tho va, thukpênah ihngpui a han lun a, a inzawh chuan fenthr han min han pe ve a, ka tlangnel sawt a.

Ni a lo chhuah chuan ka thlen in pa hânah chuan, "Ka pu, in khia atang han Sittaw khia a lang thei em " ka han t chawt a. Ani chuun, "Thei teh lul mai kan kawmchhak lungpui atang khian zuk hawi thlo la, ni em bet zawng phei chuan a lang Chiang kher asin," a ti roh va. Ti-chuan, ka thawmnaw chu ka dah fel sawk sawk a, ka thlen in kawmchhak lam chu ka pan-ta a. Lungpui chungah chuan ka han

thu a, a sawi ang na rga chuan Saitlaw
khua chu ni chhuak chho chuan a lo chhu
pe iar mai a. Kan in leh kan leika thlang
a Hnahkiah thingbuk, a hmin laia leika
atanga a rah rawn tlantu ka lo chan chin
chu buk laih han a lo lang a, mahse ka
mittuun min hlah tak than avang chuan
ka hmu chhang thei ta lo va.

Chu tahna tlangah chuan eno chen noe
ka han thut ka chhinchhuah lo na a, a rei
thaw khat a mangau ka zuk hwa thlak
leh chuan chaw ei a lo peih dian mai a
Tichuan rihua hohlon noi deuh chung
chuan chaw chu ka han ei a, ka thante
chuan in rawn au va, kan chhuak leh ta
Khaw dangah chuan thei in harsatna t h
chian kan tak ta lo

Kolasib (Rengto) atang chuan phutawn
tith khua Khawchun ho khua chu kan han
a Khawchun ho chu Mireto nep thlah thut
nimah na, Taikukto, Takau 't a ang bawka
Mizo hlang zinga awm ve lova luidung vela
awmhmun khua thin an noi avang an
zia a lo dang deuh va. Khawchun kan
han lut tith chu kan hotupa Pu Sakka
chuan, "Na ng kan zinga naupang ber i ni
a, rawngbawltu tur leh thil tiveltu tu
i ni a. Tichuan in chhuang kan lun hanah

rawng i han baw! unga, a tul ang apiang chu i zawt ang a, an chhang hlei lovang che a, mahse i duh ang chu tizel tho ang che," tlin min hrilh a.

Inchhông kan han lut tûr chu kan hotupa chuan, "Pu Chungbul, kan lo thleng ang e" a han ti a. Pu Chungbula chu a ngawı reng a, mahse kan innghat ta tho va. Kan han thut hahdam deuh hnu chuan thingpui lum chu ka han tum a, "Ka pu, khawng e bêl?" ka han ti a, a ngawı reng a, mahse chutiang zela ti chuan thingpui ka lum zo va, kan in zawh chuan zanriah chaw chu ka chhâm ta zêl a. An chaw ei kham chuan chaw chu kan ei ve ta a. Zân dâr riât vêt atang chuan an lo tawng ve tan ta a. An lo tha hle mai nghe nghe a. Kan kaina tûr te min zâwt a. An fanu nula chuan Mizo hla a hriat duh avângin kan sak pui a, kan kil hnai tian va. Kan thian pakhat chu a lo ver ther bik ta kha a nı ang chu nula malpuiah chuan a lo piat a. A pa kha a lo te thawt mai a, nula pawh chu a kal bo ta dah mai a, a zahthlâk ang reng hle mai.

A tûka kan han kal leh chu vai khaw rim a lo nam tan ta a, Dwarband kan pël a, Silchar chu kan zuk lût a. Vai Hostel-

ah chaw kan ei zawh chuan ka thiante chuan Rosiama awmna chu min va thlen pheita a. Kan han inhmuh chuan mabni in thleng angah ka inchana ka thaw a veng hawk mai.

Kei mikhual mai chu Rosiama awmna High School Hostelah chuan chen rei ve a rem loh avangin Sikul naupangho chenkual thinna hmun pakhat Welsh Presbyterian Kohhran Compound-ah chuan ka pheita zawk a. Chutah chuan tun hnua Mizote zinga mi hmasa leh lar tak tak Pu K. Zawlate, Dr. Rohawka leh Mizo zinga Motor khalh thiam hmasa ber pawl Pu Aikhama te an lo awm a.

Keini kal tharho chu Pu Ihangzika, Pu Lalsikula, Pu Tuahkima, Pu Lalchungnunga leh Pu Thantluanga, tuna Director of Health Services pensawn nen kan ni hlawm a. Keiniho chu tleirawl tha tho leh harhvân lai a ni bawka, kan awmna, hung-chhûng vêla bak leh vaiva leh mulukawlh, tlai tina lo awm khawm sup sup leh a hungna bang leh thiangezara bak leh uai fer fur thinte chu chawlhkar khat lekah kan hawl darh chereu zo ta vek a. Chu chang pawh chu ni ta lo chuan kan thenawm Bangali Kristian nupa reka awm chu kan hmusitin

kan tinawmnañ leh ta hle a. Kan inkar bang pin chu kan rekpawpa, ruahsur chang apiang hian, "Pani pawr pawr, Lokhoni mawr mawr, Ruah aw sur sur Lokhoni thi thi," ti mai mai hian kan au rual dual dual thin. Chuti taka kan hmuhsit Lokhoni-te nupa chu an fate nula leh tlangval, Culcutta atanga an College lo chawl chhuak an lo thlen meuh chuan kan zak hle mai.

Vaw! khat chu chawhnu chawh konneih tumin hong kan ute hian Sap thlanmual min fanpui a, maw! kan ti hle mai. Kan hawn lam chuan mi chheho thlanmuan kan tlawh bawng a. Sihal phawrh chhuah luruh lo chu a lo lum rem lum mai a. Kei tlei-rawl phawk ta chuan le mithi luruh chu ka pawm khawma ka lam kualpui ta chiam a. Chu mi zan chuan engmah ka hie lova. Mahse a tuk zanañ chuan muthih ka han tum chu mithi luruh chu ka hmai bul chen chenah hian a rawn mlar sup sup thin a, ka han men chuan engmah ka hian ngai si lo. A chang leh thli na deuh hian kan in chu rawn chhem sawk sawk hian ka hr a a, ka bula mu Lalsikua chu ka han zawh hian thli tleh thawm reng a bre ve si lo ya. Chutiang thli chuan kar khat dan lek lekah hian min rawn tibuai thin a, mak ka ti hle mai.

Nipui laia Silchar khaw lum chu kan la tuar thang ve si lova, hrehawm kan ti ngei mai, kan awngphah bal tiè zar mai te chu a lum hlauvin kan sufai phal thin lo va Han mut tirh vawt deuh thlarh chu kan thlahlel a ni ber mai. Khaw lum ka ngeih loh chu kawngkhat, ka nu ka ngai bawk si a, Sipai belnawta Silchar khaw luma lehkha han zir chu ka zuam ta ngang lova thla thum ral hmain ka hawng chho leh ta zawk a.

BUNG 7

KA HAWN KAWNG

Ka thiante thenkhat Nipui chawlh hmang tura Aizawl lam pante nen kan hawngho a. Bangla-Sang kan han thlen chuan khua a thim chhuilh chhuilh tawh a, Babu Bukah chuan awmhmun kan khuar a. Keiniho chu inti Hai Sikul naupang takin Chawkidar chu kan han ko ve that that bawk a. Mahse min han hmuh chan chuan min pawisa vak ta lo kha a ni ang chu min kal bosan leh ta mai a. Babu Buka bungbel awmsa chuan ei rawng kan han bawl a. Tui a lo awm hauh ta lo mai a, ka thiante chu an bah hle nge an intimi-

llen tih pawh ka hre law, an inhlip sawk sawk a dap chhuatah chuan an bawh ta veng veng mai a. Meichher chhiin Bangla Sang thlanga tui chu ka zuk chawí dawn a, a lo hla ang reng hle mai a. Kawng thlang ka rap piala Taitem buka ka han invawm lut that mai chuh, thihna em si lovah chuan a na ka ti ngei mai. He mi tuma ka thian pa Laisikula min lainatna hmel kha chu theihngihh ni reng ka neih ka ring lo

Zanriah ei kham chuan thian thenkhat te chu tui takin an mu ta a. Ka thianpa nen chuan kan tlaivar a ni hrim mai. Tichuan kan Aizawl khawpui, Silchar phai atanga a ngaia kan rûmna thin lam pan chuan kan chho ta dial dial a. Durtlang leitan kan thien meuh chuan kan parh ta sârh hlawn mai a ni.

Aizawl atanga kan khua Saitlaw lama hawma kawng chu Sairangah Tlawng lui kan kân a, Hmunpui tlang kan lâwn chhuak a, hmur lam hawiin tlang dung kan zawh phei thin a ni a. Mahse tun tumah hi chuan kawng dang zawh a lo tul ta. Sairangah hian Pahte Inblawhsain Nghathu a ei suai a, a thihphah tak avangin Sairang Daktawr chuan Tuihri niin a ring a. Sairang lama kal chu a rem ti lova. Tichuan Reiek lam atanga pan phei a ngai ta a ni.

July thla tir ruah sur duh hun lai a ni
 a. Tuahzawl atanga ka chhuah tuk chuan
 ruah phingphisau hi a tla seng seng a,
 ngaw chhûng erawh chu a fai duak thung
 a. Tuahzawla ka thlen in pa chuan fanu
 nula hmel chhe vak lo pahnih hi a nei a,
 tukthuan ei naah chuan min laitattir kher
 a. Chuvang chuan ka zak a, chaw pawh
 ka ei puar tha meuh lova. Rawpuichhip
 khua chu chau fein ka thleng a. Rawpuichhip
 atanga ka chhuah tuk pawh chuan
 khua chu a la maw chuang lo hle trai a.
 Ka nu hmu tur ka nih avângin ka hlim
 hle tho mai.

Chutia ka kal zel chu Hnawmphiah
 khua leh Hmunpu khaw inkar Tuivamit an
 tih hmun ka va thlen dawn chuan mi 'bei
 hah thawm ka han breta a, ka bawh sawt mai
 a. Kawngkaw ka va thlen chuan bei hah
 ri ka briat chu 'Awi, Awi' ri a lo ni leh a,
 Chu aw chu mi dam lo chau aw nia ka
 briat avâng chuan ka vêl chu ka han en
 rui ruai a. Ngaw chhûng chu a thleh ruih
 mai a, Ngaw thingler erawh chu chhumin a
 bawm zing chûk a. Chu aw chu ka thlang
 lawk nia ka briat leh tāk avâng chuan
 kawng thlang lam chu ka zuk bih leh a.
 Chutih lai tak chuan ka ke bul chiah mai-
 ah chuan "Awi, awi" a ti ta hlerh hlerh

mai a. Ka bing ta chūk chūk mai a, ka nihlap sawh phunt chu ka phawī zawk a, ka han tlan chhe ta teh-rêng a aw—ka va chak kher êm. ‘Hmumpui khua chu ka tlan thleng rawk mai a. Kha aw kha kan pi pu te sawi anga ‘Thia ai’ a nih teh chuan aw’ ka ehan ngam ta lo a nih chu. Kha dam-lo kha a thi ngei ang le.

Hmumpui khua ka va thlen chuan ka u pasal Zakhaia chuan, “I lo va thleng hmâm khawī atanga lo kal ngei nih?” mi han ti a. Rawpuichhip khua atanga lo chhuak ka nih leh kawng laka ka thil tawhte ka han sawi chuan, “A ni tak ang, hmânni pawh Pu Khawzathanga hote tuiâm tûr la pawh a tithaib tawh asin” a lo ti lehngal a Hmumpui khua atanga kan khua chu chawhma, kal lek mah ni se ka thil tawh khân min tichau êm a, ka ô te chuan min chelb pah bawk avangin ka riak leh ta a. A takah chuan tha tho takin thuan dang kalpui te nêa ka nu leh kan khua chu hmâm leh turin ka pheī ta a. Ka nu nen kan in hmâm a kan lawm dun dan tûr chu suang tuah ve tawh mai teh u.

Kan khua ka thleng ta chu ka har chawī dam tē tē a, ka pu te nena kan lo inawm chu tha tho takin ka han tho ti suh sawh va. Ka pu chuan, “Hei ang tha

chak pu si in awm bo-pui mai mai hi chu
 a pambahai teh e,' min han tilehnghal a.
 Chawlhkar khat hnuah pheh chuan tiangval
 pathum leh nula pabnih kan inlawm ta a,
 kan hlim tlangin hnathawh pawh nuam kan
 ti hle hlawm thin. Saitlaw ram chu a la
 tha bawh a, hlo pawh chu khat pui pui
 hian Maubnuh leh Sazuknghawnglap tiak
 hi a awm phoh phoh va, buh hi a tlim pet
 put mai si a, nula leh tiangvalte lah chuan
 thiamna lama hmasawn tumna la nei rih
 hek lo Saitlaw khawpui chu Hollywood
 khawpui ang diakin an chen ve tho va Chu
 khuua lehkha thiam ber leh hmel chhe zaw
 zawk bik lote nena lo lam hna han thawh ho
 chu hrehwm ti tehchiam hmel an pu bik lo

Khua a lo favang tan ta a, lo lam hna
 tul ber 'Hlothlawh' chu mi tinin zawh a lo
 ni ta a, mahni ba lama nuam chen turin a
 pui apangin kan zi ta nai nai mai, kei
 erawh chu kan in chhia leh* huanpal pingin
 ka hmanhlel a, han titu tur dang awm ve ta
 lo chu zanah tih mai loh chuan thiante han
 kawm hlimna hun ka nei tlem zet thin

Chutianga mahni ba lam theuhva Fa-
 vang khaw nuam tak kan chen zawh hnu
 chuan Buh lak a lo hun ta a, mahni ! 'am
 ah chuan kan riak lut ta sang sang a He mi

kum hian ruahtui a thain khuaa mite an dam tlang hlawn bawk a, in timn mahni beisei aia tam deuh theuh buh kan thar hlawn a, Krismas pawh kan uar hle mai. Thingpui erawh chu a sen a ni ber a. Nunauho nen kan kim ber changa in bik turin 'Mangai chithlum (Saccharine)-a thlum vaw khat kan in thin a, chu thingpui thlum awm chhun chu nute pawhin an nau puak laite an fah hram thin.

BUNG 8

CHAWIMAWINA ZU NO

Kum sangkhat leh zakua leh sawmhnih leh pariat chu a lo inher chhuak leh ta. Saitlaw ram chu ka sawi tawh ang khan Tut leh Tlawng luipui hnai tak a nih avangin Sumdawnna lam thil tih a nuam bik a Serthlum huan te, La hmun te leh Hmarcha hmun te siam turin khawchhak khaw bla tak tak atang pawhin an lo pem thla hial thin. He mi kum pawh hian La hmun vat turin mipaho chu kan rak lut ta chum chum a. Saiphal lui ral tlangrai tha leh ram dum dup mai, mautak te lah chu ke chawn tiat dawn dawna hian, inkherh rual mai chu la hmun atan kan vat ta a.

Riahbuk khatah mi sawm thum te, sawm-
li tein kan insem darb a Riahbuk sei ruh
main kan sa a, a nuam ang reng hle.

Heng ramhnua: Riahbuka tlangvalho
chettlat dan hi hmasang ata tawh rual u
zawkten an lo in-examna ve i nih avangin
tlangval, rual el tum ve deuh tan chuan
'Hrehawm leh hahthlak' a tling a n' Tlang-
val tan chuan thiante chhum hmin sa ei chu
zahthlak tak a ni si thin a, thiante muthih
laia chaw lo chhumtu nih tum hian kan in-
enthla tawn ran thin. Tlangval dawihzepin
thiante kan han el ve thin phe chu' a
retheihthlak chungchuang hle thin.

Chu mi kan ram riah dawn tuma kan
khaw tlangval pakhat, chhung rual deuh
leh chapo deuh main, "Hmeithai fa chu
an thatchha, an dawizep" a tih zarh zarh
thin chuan min tihlawmngai deuh a ni
ang chu thiante aia hniam bik chu ka tum
ta lo phawt a Kan riah luh zan atang
rêng chuan thingfawm leh tui chawiah a
hnunung ber nih chu ka han tum ve ta a.
Heng kan riahbuk sakna vel hi ngaw dur
pui pui sai te, sakei te, samak te, leh ram-
sialte tlatna hmun a ni a, a ralmuang lo
kher nghe nghe mai.

Zan khat chu kan bûka mite mi reh
lai lenchhenin kan riahna bula tlat am

Saiphai lui an tih mai thinah chuan cheng-kaw! ka chhit a. Chengkaw! chu a lianin a tam baw! a, rei lo teah ip!e khat chu ka ngah mai dawn a, chutih lai chuan ka chhak lawk chu thum deuh thut hian ka hria a, ka tiril chu a kbur zawih zawih mai a. Ka meichher chu a eng lep lep chauh a ni baw! a, ka let thla leh ta a. Kan riah buk thlang iukawiah chuan thawm dim takin ka chhuk a, ka chhum ta a. Zing chawhmeh atana an han suak chhuak chu, Reiek atanga lo pem pasal tha Pu Tuakvunga chuan "Hei tu khawrh nge ni le?" a han ti a. Pu Chhinga'n, 'Siana a nih kha,' a han ti chu ngaihthlak a hrehawm lo zet mai. A tuka kan lo vah tur luihnar lama kan kal chuan Keipui hniak lian deuh main lui kan tura a zuan kaina hniak pherh vur kan han hmu chu, khat em ema ka tiril tikhurtu kha sa narân a lo ni lo reng a ni tih ka hre chhuak ta a. Chu kan ramriah tum chuan Pu Manga, tuna Saitlaw khuaa Primary Zartutu khu ka tluk lo ngei mai. Vaw! tam tak chu zing mei chhem ngei tuma thuk kar kalaka ka mut châng pawhin thuk chu hmun dangah a lo sawn daih thin. Kan riru takah chuan kan khawthlang pasaltha Taitesena chu kan entwinn ber thin naa a ne tê pawh kan ek awm lo mang e, kan ti thin.

Lo vat zo kan han hawng chhuak chu Pathianni a lo ni a, Lal inah chuan zu an in hi a ni âwm a. Zawlbuka` ka awm chu naupang min rawn kohtir a Zak taka Lal in ka han lut chu kan Lal fapa an thah tâk, Thangtinchhinga khan, 'Lo thu teh, ka khaw tlangvala ka chhuan ber chu zu ka han dawmtir teh ang che' tih pah chuan Bulung luiphaia an Ramsial kah ki seipui chuan zu chu min han intir ta a Zu te la in ve meuh thin hek lo lem thum emaw ka han lema ka bula pa pakhat chu ka inzawhtir ta a.

Ka zu in chu tam lo mahse min ti lungpuam ta a ni ang chu chawchhun ei kham chuan kan pu Hnawka silai chu ka kenga Hmunhnuai ngawa rahtlan chang turin ka kal ta a. Kawng chanve ka thlen chuan ruah a lo sur a, chhum leivak a lo zing chiai chiai a. Rah tlantu engmah an awm loh avângin Hmunhnuai ngaw pirlil lamah chuan sa pel tûrin ka kal ta zâwk a. Ngaw chhûng ka zuk lût chu hnahthial hmun thim deuh rih reihah chuan hmeichhia ni ngei mai tûr, puan ual rik rek eina mei zu a, puan uk khir kher khuana thlanglam hawi vânga ding chu ka zuk hmu ta mai a Chu ka thil hmuhna hmun chu khua atanga bla vak lo mah nise Chawlh-

ni a nih avângin tumah an ram kal lova, a reh thap mai avang chuan ka hlau rilru hle mai a. Mahse la sawi leh duh hun nenin ka zep thei dawn lo tih ka inrin avângin engmah chian mang si lova Ramhuai hmu ang thawhânga ka han insawi mai tûr chu felin ka hre ta lova. Tichuan silala tin chung zêlin ka hnaih thla ta a. Ka zuk kal hnaih chuan a lo Chiang ta iar mai a Thing, uipum tiat zet tur thlin tun hma kum rei fea a lo len thlah tawh, a pang leh a chhipa pasi lo to var iar tawh hi a lo ni a. A zar thlang lam kha a kak a lo chawr ngei bawk lo nin ka lo hmusual chhiava chu a lo ni reng mai a. Heta tang hi chuan ramhuai leh thil mak thawm hre narân hi chu han fiah fai deuh ıla chuan heng ang mai mai hi tam dawn hlein ka ring ta a ni.

BUNG 9

SIKUL ZIRTIRTUE HNA

Kum 1927 tawp dawn lamah chuan Zirtirtu hna ka han dil ve a; mahse engmah thawm riva a awn loh avangin kum 1928-ah chuan loneih lam hna bawk chu ka inran leh a. Zirtirtu tûra thlante chuan February thla atang chuan Training chu an

tan ta tih ka hria a. Beidawng taka ka awm lai chuan kan khaw Vaidawr hawngin lehkha minrawn ken a, he thu a lo chuang ta a. "Training hmun chu a khat tawh naa Khawthlang bial bik atan kan Pu R G. Jones-an a thlang che a, lo chho vat ang che, Pastor Chhuahkhama."

Tichuan lawm takin ka chho ta nghal a, Teachers Training School chu ka zawm ve ta a. Ka thiante chu fa nei tawhte an ni nual a. Chhim lam atanga lo kal pawh an awm. Kan zir lai chu Pathian thu lam (Theology) leh Method of Teachings (Zirtir Dan) a ni ber a, kan hotupa ber R G Jones chuan Psychology a thiamin a zirtir chu nuam kan ti hle thin.

Heta Train hote hi Zirtirtu tur kan ni vek lova, a then chu Tirhkoh hna zirte an nih vang a ni awm e, Theology lam kan zir ve chham ni. Mahse chu chu a lo tha ble mai a, heng hun lai hi chuan sikul lam hna zawng zawng hi Mission hnuaia mi a nih avangin Zirtirtute chu kan awmna hmun apiangah Kohhran a rawngbawltu pawimawh tak kan ni zel.

He training hmuna kan zirtirtute chu Rev. R G. Jones, Miss K. Hughes, Rev

Chhuahkhama, Rev. P.D Sêna, Rev Saiaithanga leh Pu Pasena te an ni hlawm a, Thahnem nin ngaihpuî bawk a, kan la runthlak hle thin. Zirtute chu kan vawin 26 kan ni a, hêngah hian Tirkoh hna zir chu 13 an ni. Heti taka kan lak runthlak vang pawh a ni ta ve ang kan zinga thahnem tham fe hi chu Zorama Pastor leh Zirtirtu tha leh lar tham tak takte an ni hlawm. Heng ka zirpuite hi mi tha tak tak ni vek hlawm mahse Pu V.L Sîama (Rev. Zaitanga pa) nen hian kan inkawp ber thin.

Tin, eirawngbawlina chu pawl hnih, sawm leh pathum ve vein kan inthen a. Thla tinin stypend cheng sarîh kan dawng a, kan zinga pa thenkhat chuan an pawisa hman bang chu thlatin cheng thum vel an chhungte an thawn thei thin. Chawhmeh atân chuan Mizo thlai kan ring ber a, kan chaw heh chang erawh chu sangha-tin khat cheng khat leh dulia kan lei a, vawî thum buhchhara kan renchem châng chu a ni. Sangha rim thang chu a hriat tawk a, hân erawhchu a hang tham lêm lo, mahse kan puar hle thin. Hmun hrang hrang atanga lo kal khawm, rilru inang lo fe fe kan ni bawk a, kan inchei duh dân pawh a dang hle. Kan thian pakhat, Thangtawna chuan

"Mihring hian kâwng achin hnuaí lam kan inen chik ngai lo" tun a ke chu a sií ngai lova, a kâwng achin erawh hi chu puan vengin, kawrchung nên Nghawngawrh hi a awrh zan reng thin. Heng anga him tlang hian kan train kum 1928 chu kan lo hmang zo ta a.

Kan training kan zawh chuan kan awin na hmun tûr chu min han siam sak ta a High School lo rap tawh kha chu Aizawl khawpui chhungah min dah a. Pu Chahhira, Kulikawnah, kei Dawrpui-ah Tichuan January ni 10, 1929 atang chuan ka hna chu ka thawk tan ta a Dawrpui Primary School-ah hian Pu Thanghrima'n a lo thawk tawh a, Burma lamah a chhoh tâk avângin a hmun chu ka luah a. Pu D K Kâwnga hian bial fanga a zin loh châng chuan min pui thin.

He mi kuma ka sikul naupang pâwl sângte chu Pu Zairema, kan Kohhran hruai-tu langsâr te, Pu Lalthmingthanga, mi bausa te Pu Thlahala te chu ka la hriatrengte an ni. Naupang za dawn lai kan nei a, Pu Kawnga zin bo blana 'A' pawl atanga pawl III han ho chu a hahthlak hle thin. Mahse zirtir hna hi Pathian mi kohna niin ka ngai a, ka tui bawk a, hrehawm ka hre hman lo.

Kum hnih khat hnua chuan C. Rokhuma te, a hnua Pu Lalbiaka te, Pi Thangkimi te'n mi iawn tawiawm ta a, kan hlim hle thin. Chawlni pawhin Sande Sikul chu naupang zawng zawng hmun khatah ka zirtir thin a Biak in pawn lamlian-ah min kilbial lai thin.

Khawsak harsa teh mahse Dawrpui hmuna min dah hi ka tun hnu hun atân malsawmna a lo ni tih ka hriatin ka lawm hle mai- Chung hun lai chuan Zoram Hmarchan pumpui hi Presbytery pathum ah chauh an then a, Khawthlang, Khawchhak or Chhimchhak leh Hmarah. Heng thente hi Zosapin an awp theuh va Khawthlang Presbytery hi chu a mihring an tlem-in ram a hrehawm bik a, an awp chak meuh lova. Zosap lo chhuak thar apiang an hnawn thin a Tin, chung Zosap lo chhuak tharte chuan an tawng lettua leh kahrui tura min rayn hman tak zel avang chuan sikulah zir sang teh chiam lo mah ila Sap tawng lamah hmasawmna nasa tak min nehtir a, Ka naupan lai a "Sava—bir," "chemte—kinfe" lo ti mai mai thin pawh khân an Sarmonte ka lo letling ve thei ta hial a, ka lawm khawp mai Ka awm tirh kuma Zosap, W.H. Williams te

nupa phei chu mi khawsa thei chhungkua
atanga lo chhuak an ni baw a, min khaw-
ngaihin thil min pe nasa baw a kan
khawsak theih phah hle

Kuni hnih kum thum ka han thawh
hnu chuan Dawrpui veng nu leh pate pawh
chuan an fate enkawl turin min ring taw
ta hle a ni ang, milian leh hausa awm-
khawm mah nise min vawrh lar ta viauva
A kum linaah phei chuan kan sikul hma-
sawn dan hrian Pu Lalhinga Sailo, Hmun-
tha Lalpa chuan a khuaa awm turin a upa
leh a khawchhiar Pu Zalawma chu min
rawn themtir ta a Ram a thain Aizawl
a hnaih baw a ka chak hle mai Mahse
Zosap, Rev E L Mendus, Honorary Ins-
pector of Schools hna chelhtu chuan,
“Dawrpui hi hmun pawimawh a nih avang-
in mi bik kan dah a ni a, harsatna tuar
hrâm hrâm rawh, in ka saksak ang chia, i
hlawh ka pun baw ang, Thingtlang khuaa
i awm chuan i boral ang,” tui ka kal chu
a phal ta tlal lo mai a. A hun lai chuan
ka lawm lo hle na a, hmangaitu Pa thu-
râwn a lo ni ta a ni. A sawi ang chuan
Chhinga vengah In min sak sak a. ka hlawh
pawh chu Rs 16/ min pe ta nghe nghe a

Chutia hlawh han sawi azarah chuan
chung hun lai chuan Zirtirtu pawl hnih kan

awm a, pawl khat chu Zirtirtu ngbet lo (Apprentice Teacher) Rs 5/- hlawh pawl. Tin, keinibo chu Zirtirtu tak Rs 10/- hlawh pawl Mahse hetih hun lai hian kan ramah buh leh bal a la hnianghnarin mihring khawsak nana mamawh tu. thil-te pawh a la tlawm bawh a Rs 5/- hlawh pawh chu nupui fanau chawm zo deuhva ngaih an ni Kei chu Dawrpui hmun sum leh pai dehvelna hmun a awm ka ni bawh a, ka thlatin hlawh lak thin Rs 10/- a nih lai pawh chuan hlawh semtuten sawma pakhat min kâtsak hnuah Rs 2/- chu Dak Inah ka dah a, a bang Rs 7/- chuan indaih fetin ka chhungte ka chawm thin. Tuna han sawi mai chuan he lehkhahu chhiartute tan chuan awih barsa viauin ka ring. Tunlai hun ren han khaikbin chuan a lunglen thlak rum rum thei a sin.

BUNG 10

CHHUNGKAW THAR INTANNA

Mihring tungchhova kal tawh phawt chu a hmei a pain piangsual leh mi anglo an nih ngawt loh chuan han nulat, tlangval tirh phat atang hian ngazawngtu leh mahn pawhin han hmei duhzawng deuh hi neib

loh theih a ni lova Keini hun lai pheh hi chuan Kamdingte chu an tovin, min an la ngaisang em rih mai a, zirtirtu ringawt pawh hi 'milian' tih an ni ve thin. Tun laia I A S. valte nen hian tehkhin ralah plei chuan an khan lo zamahin ka ring Kei pheh chu ka awmna hmumin a zir bik em a, kei a kar min han chu-khatu an tam nak nakin lehkhathawn leh rawmawl tih ang reng hi chu ka dawng zing viau nghe nghe a.

Chung ang boruak karah chuan tlang-al hmel chhe fahran bik si lo tan chuan Sohhran mit tlunga awm reng chu thil hurburh awm tak a nih avang chuan nupui neih huai chu himni ber nia ngatin nupui neih huai chu ka rilruk ve ta a Aizawl khaw-pui chhunga nula vengva tak tak leh min an dub der vetu awm ve nil nial nak a min ka nu dub thu ang zawk, kan Saitlaw huaa nula en pawh a ka lo en ngai lem loh leh lehkha lam lah chu khawlehhut llabu-a mi sa thei chauh, nula Laithangpui en inner tur kan ni tih an han briat mai huan mi tamfe a barakha a ni Kan aizawl thenawm khawvengte pawh chuan lotunu ve lem, khualchhia khualtha lo hhawntu atan chuan min sitpui rilru hle ni ang ka hmaichhana han sawi ta cha wt

chawt lah bo lo Mahse Aizawl khawpui a lo chuan chhuah ve hnu zawngin Lal khawnbâwl fanu leh chhungkaw neining tak zinga lo seihan a nihna chuan mite angin bengvar kher lo mahse then leh rual hawher leh thil han tihvel dan chu a bangbo rei bik ta lo chêk a ni ang chu rei lotêah kan Dawrpui veng mihan nuhote nen chuan an in thian ta thliah thliah hlawm a

Tichuan, May ni 30, 1930 zing dar 10-ah chuan Dawrpui Biak in dar chuan 'inneihna dar' chu a han tum ri vu vu a Zosap te, Sawrkar lam hotu te, Kohhran upate leh thian thate hriatpuin Pastor Thangan inneihna hunserh chu a hmang ta a. Chutih hun laia inneih leh tun hun laia inneih chu a danglam hle mai Tun lai chuan hnam fng zawkte tihdan kan lo ching ve ta a 'Inneihna Thilpek' blu tak tak kan inpe a, thil tihawm tak pawh nin a lang. Keini hun lai chuan mi vengva deuhten lo ti pawh ni se a mim'r chuan inner-ate silhfen leh thilneih inlaksak kan la ching a, thian tha leh laina inti deuhte phe chu an tawrhlelhawm hle thin zuk nia'

Ka nu duhthusam ang ngei a nupui ka neih tâk avâng chuan ka nu chu a lawm hle a Tichuan chhungkaw thar kan lo din

tan ta a Amaherawhehu duh ang taka
 nupui nei e ti lo chuan ka nun chôngril
 tak hi a bah êm êm mai thin a. Chaw ka
 ei tlem hle thin a, Kan sikul han bângte
 chu ka thu hnawk a, chau âwm êm êm
 hian ka thu ngawih ngawih mai thin a
 Ka nu chuan "Lâlte, na i nei ein ni, i hmel
 hi a hlim thei hauh lo mai ka ti ? I thannu
 pawb hian hrehawm a ti dah ang e, inli-
 hlim deuh teh khai," nin ti thin a. Ky
 chuan "Ka nu, a chhan leh avang ka hre
 hauh lo mai, he ka hlim lohna lu ka nupui
 neihna nen inkungkhaibna rêng nen ka
 hre hêk lo. Keim hmenthai rethei nufain
 kan phu loh kan nei thei mai hi lăwmawm
 ka ti a, mahse, ka nun hi a hlim thei mawih
 lo chu maw le," tun ka chhang mai thin a.

Chu ka nun chau leh hah hlauh hlauh
 mai thurûk lo lanchhuahna tûi cha a nla
 lo hle mai. June thla chu a lo thar a
 A hma kum 1929 hi Thingtani hrui 'Min-
 pui Kum' tih kha a ni a. A kum leh 1931
 June thla atang chuan Aizawl leh a chhel
 velah 'Santen Hripui' a lo lêng ta chian
 mai a. Durtlang leh Aizawl Damdawi Ina
 dah luh leh a thi zawn chhuah tûr hi a indawi
 zut ta mai a. Kan hah ber zan pheh chu
 zan khatah Durtlang vawî thum kan thleng
 a ni.

Mi zawng zawngin taksa leh rilru hah an chawllisan thinna hun zan' chu a lo thleng ta a. Keini chhûng pawh chu he kan Pathian thilthlawn pek hlu tak hi chen ve turin tahrîk ni 23, 1930 zan chuan engmah inlamrelna pawh nei lovin kan mu ta dial a. Mahse zaulai pelh hretah chuan min kaithotu aw hi ka han mang hriat ri riai a. Ka han harh chian chuan ka nu aw thâm deuh chhêlh tawh hi a lo ni a Min kaih thawh hma khân vawî tam fê kawkhawhin a lo tlan tawh a lo ni a. "Lalte, lothoteh u khâi, ka chau ta em mai," tih pahin kan khum zâwn thutthlengah chuan a han thu hnawk a. Keini nupa chu kan tho nghal a, ka thian nun tui a lum a, ka ute nupa pawh chu kan kaitho bawk a. A daileng leh tur chu pawnah ka va hruai a Leikaa a dailen pah chuan Van lam khi a en riai riai a. "Lalte, kei hmeithai rethei hian kha leh chen kha i lo putlin hun nghâk in hrehawm tînrêng ka lotuar khawch huk ta a, tunah chuan hei le nupa kawp chawin, rangva in chhûngah hial in lo awm ta a, hmeithai rethei khân lal nun ka rawn luah ve ta a ni a inngaih nak alaun ka damrei pui dawn ta si lo che u a nih hi," min han ti mai a

Kei chuan, "Ka nu, engah nge chut'ang a i sawi, engah nge i thih teh lul ang, mi

pawh an dam lova, an dam leh mai thin alawm, i thlaphâng mai em ni ?” ka han ti a. ‘Phâng lo ve’ ti chauhvîn mìn chhâng a Kawhalo damdawî kan neih arg ang chu kên han pe a, a dailêng khât deuh nâ a a êk chu thîn a rawn pawh ta zauh zauh va, Zing khawvar chuan Civil Hospitalah kên dah chho va. Dâctor Babute chuan mìn lainat êm êm mai a, Nurseho lah chuan an tih theih arg ang chu mìn lo tilsak thuai thuai a nahse ka thlaphâng rehra damdawî an kawî loh avângin t h theih tawk chu an la nei dawn ngei mai

Heng hun lai hi chuan tûn lai angin damdawîin hi a la changtlung lova Damdawî in tâng chhip bera mi .heuh leh a thlanga ‘Mî Zaira’ in chauh hi sak a la ni a Damdawî in leh Fuhis Thana inkar ruamah hian ‘Natna inkêi theih’ dahkhawm ran râp in an sa a, a chungah chuan tangva tlem leh thelretpuan an zar a Iu khaw-clên duh hun lai lo ni bawkin chung hnun chu a diak hle thin a Khaw that chang lahîn tho a vir hut hut mai bawk a. Ka nu ka leh hnarah chuan fûk khawm teh hi an tum a ka zap vat vat reng a Kei-ni chhung chang lo pawh chu damlo tam tak an awm a, a khat tawkin an Chatuan

khawpui an pan zauh zauh bawk a. Ka nu pawh chuan chu khawpui chu ni tinin a hnaih ta tial tial a. A tawng ri pawh a hriat theih ta lova, a ka a han ân hian tuisik emaw buhhawp emaw, bawngnhnute emaw chu thirfian te khat lek kan han pe thei hram thin a. Aw, khatih hun laia ka nu hrehawm tuar lai hmel kha chu vawin ni thleng hian ka mit atangin lak sawn a la ni chuang lo.

Chuti taka na tuar chung pawh chuan ka nu chuan a awh rei ang reng hle mai a. June ni 30 zing atang erawh chuan a thaw pawh chu a zaw sawt ta hle a Mahse nileng deuhthaw chu kan la awh leh ta a. Tlailam dar thum velah chuan kan thenawmnu pakhat Pi Kûngi chuan minrawn tlawh a. Ka bula no chu a han la sawk sawk a, tui chu a han bun a, ka nu, nikhua pawh hre tawh lova kan ngaih chu a han be ta a. "Lala nu, khai le, i fapa tlumber Lalsama hmingin tui ka han tulh teh a, che, in teh khai," tihpah chuan tuisik chu a han tulh a. Ka nu chuan a lo lem ri ai ri ai a. Tui a in atanga minit hnih lek tak meuh tûrah chuan a chatthla ta ri ai ri ai a. He hun hi tlailam dar 4.45 a ni.

Tichuan laina leh thiante an lo pung-khawm a, Chhinga veng a kan in lam chu kan pan thla ta nghia nghia a. A tukah chuan kan invui liam ta a. Tun hma lawka khati êm êm-a ka lo chau kha ka nu thi tur hian mi lo fan lawk a ni ang tih vawin ni thleng hian. ka la ringhlel lo.

Hei hi ka hla a lo ni ta a:

*Bawar mah hian zan tlarah chun a bel,
Aw belhlai chun ka var, sumtual ka bel
Lenrualten siang an lawi, zan a lo tlar,
Chun lovin lai ka leng thiam lo, Run
a dai.*

BUNG XI

ZORAM RANGKACHAK KUM

Khawvêl chanchin kan chhiarin Lei chungah hian hmasanga ta tawh Lalna ram ropui tak tak a lo ding chhuak tawh a, a lo chuai lehin Lalna ram dangin a rawn luah lan zêl thin a ni tih kan hria Chung Lalna ram ropui zingab chuan kei niin Kumpinu kan tih mai British-ho khu kum zathum aia rei mah ropui taka an awm avangin Lalna ram chuai har berah kan ngai ngei ang. He mi hun hian fuor lai thlah atanga Hanover lai thlahte rorei

chhûn? chu a huap ang a, tûn lai an lai
 thlah Winsor-hote atang khuan an lo rawih
 tan ta a ni. Hei hi King Edward VIII,
 nuthlawi Simpsoni vanga 'Lalbanga' an tih
 tak khân a sawi kha. An ram ropui vang
 lai, 'Ram ni tla seng lova Lal' an tih lai,
 an h a phuah thiam, Thomas Campbella-ten

Rule Britannia,

Brittania rule the waves,

*Briton, never, never, never shall be
 slave.*

(British-hote chu tuipei chungah lam ro an
 rel a, tumə sal an ni ngai lo vang) an tih
 hun laite kha an 'Rangkachak kumah an
 cahar ve ngei thin ang

Kei ni, India ram khawchhak kikhawr-
 a awm Mizote hi khawthlang lam miten
 chuti takin min la hre rih lo mah se, pi
 pute hun lai ata tawh hnam huaisen leh
 tlawmgai, rilru dik leh intodelh, amah Pu
 T.E Pugh M.A (oxon) tawngkam takah,
 'Mizo' tih chu 'Rinawm tihna a ni e' a lo
 tih ve thinte pawh hian khawvel Indopui
 I 1914-18 leh Indopui II 1939-45 inkar
 hi kan 'Rangkachak Kum' chu a ni. Heng
 hun laia kan ram awmdan i lo thir kir
 leh teh ang.

EI LEH BAR ZAWNNA KAWNG

Heng hun hina lam hi chuan ei leh bar zawn kawngah lo hnianghnar deuh mah se, an zinga indona awm fo thin leh ramsa kawlh leh Ramhuai ilo hlauhna avangin an la reh hle rih a. Tin, thlawhhina lak dan awlsam leh hlâw, zâwk an la hriat loh avangin hna tam tak chu an thawk thlawn bawh thin He Ringkachak kum a'ang hian erawh zawn inite an lo tingva-in thlawhhina lak an lo thiam ta a Buh leh thla te chu ei sen loh hlir an lo nei-ta Keini khaw lamah phei hi chuan rana buh chhek hi phui 2), 30 a duang hi chu phurh zawn puih tak lohva ramhuuata luang tal ta mai mai a awm thin Tin, lo nei ve thei lo tân pawh cheng khatin buhtai khawnvartui tin vum zak zak hi lei tûr a tam hle a ni A hmeh tur thlai leh ramsa te lah chu awlsam taka hinuh theih a ni a Lova neih tur ram a la thain hlo thlawh a la awlsam em em bawh.

KHAWILANG NUN. Heng hun lai hi chuan Mizo dik tak (Typical Mizo) thlan kan la ni rih a. Mizo pianpui ze dik, rinawmna te, tlawmgaihna te, inzahder thiamna te, hawihhawmna te, thu dik ngai-natna te, mipat hmeichhiatna kawnga in-

vawn thianghlīmna leh hmangaihna tein min la cheimawi rih a ni. Ram ropuina leh hausakna ri ngawt hi 'Ram nuam' a lo ni lo tih hi mi changkang chin tawh hi chuan kan hriat vek ka ring. Heng hun lai hi chuan thian inkawm nikhuaah rilru chhungri ber pawh an phawrh duhin, an thil neih tuihna leh tha berte chu thiante nēna ei hovah an khêk thin. Thenawm khawvêngte nēna inkungkaihna dam dap mai chu an thil ngaihhlut ber pakhat a ni fo. 'Thenawm do ai chuan khaw za do pawh ka zuam' an lo ti thin.

INAWP DAN : Khawu lai khaw kil-khawr leh chekhawk deuhvah chuan lai tekte leh nunrawng deuhthe lo awm palh ta pawh ni se, a tlangpuin Lal leh a Upa te hi khawtlâng nu leh pa anga ngaih an ni.' Khaw chhûnga mi rethei leh tlachham bikte an awm chuan hêng lai leh upate hian an ngaihsak vat thin, tûn lai hun anga thenawmte rilam leh chbuanchham hmu reng chung si a, 'a to deuh hunah ka hralh ang' tih ang chi hi chuan hmun a la nei rih lo va, lo nei dawn pawh ni tehrêng se, Mizo rilru kha chuan ti tûr chuan a inphal thei mawh lo a ni.

Tin, thubuai, hlabuai rel ni khuaah lah michhia leh hmeithai retheite thu leh hla chuan Lal leh Upate beng a thleng phâk a. Hengbote hian "Rorelna dik" chu, hming that hlawnha tûr intlansiakna ang hrima ngain leh heng hun lai hi chuan chutiang thubuai, hlabuai chu a awm khât bawk a, a awm chhun chu tihual palh hlau zetin an rêl thin Tun lai anga 'thamna' leh 'Hleihneihna' tih ang reng hi chu, 'Hmêl hriat loh kârhla mi' an la ni rih

Lalte chuan an ram chhûng leilung chu mahnî ta bik ang hrima ngain ngun taka vêngin an humhalh thin Dai vel tihkan palh nikhua pawhin an thelh thuai thuai thin Tun lai thangtharte kut hleina ang chi, tul hlei lova thing leh mau sahchhum rem rum te, khua a lo ro ta maw tih ve-leh nawm mâka ram hal mai mai hi an thil ngaih ropui loh zâwng tak a ni.

RAM PUM ROELNA

British Sorkarin kan ram a rawn neih tan atanga India ramîn mahnîa ro inrelna a neih hma zawng kha chuan kan ram rorel-tu lalber chu Bawrh sap (Superintendent) a a ni a Amah puibawm turin Sapte pahnih khat an awm ve thin Lunglei lam awptu chu S.D.O. (Sub-Divisional Officer) a ni.

thung a. Zoram pumpui awptu Pisa chu tuna Dak in kawt chhak tlānga awm hi a a m a. Bawrhsap leh a hote chuan he Pisa hi an luah khat zo meuh lo. Tin, Sawrkar hna peng hrang a la tlēm bawka, tun laia hna pēng (Department) lian ber Sikul lam lah hi Zosap kutah a la awm si a. Heng hnathawktute hi an la tlēm rēm iāwm nā a, an hna hi an la runthlāk bawka an tih tūr pual chu an zo thuai thuai thin. Roreltute pawh chuan kan hnam la mawlia hriain duat takin min relsak thin. Kum 1926 velah chuan kan Mizo pui ngei Pu Thangluaia Durtlàng lai Suaka fapa chu Mizo zinga Sapte hmasa ber niin he Pisa lianah hian a han thu ve ta lap mai phei chu kan chhuangin kan ngai ropui ngei mai.

SAKHAW LAM

Zoramah Vai an lo len hma chuan Mizote hi Ramhualbiaa chmai kan ni a, mahse Vai lo lian chu Missionary lo kal hmasa berten an rawn thlawp nghâl a ni mai a. Heng Zosap kan tihthe hi mi hausa Arthingtona mi tih F.W. Savidge (Sap Upa leh J.H. Lorrain (Pu Buanga) Wales ram Kohhran mi/tih Rev. D.E Jones (Saphlua) te an ni. An hnathawh hi Pathianin mal a sawm a, kum 1898 velah chuan Mizo

zinga Kristian hmasa berte, Lunglei lamah Pu Parima leh Pastor Thankunga (Pa Buchhawna pa) leh hmar lamah Pu Khuma leh Pu Duma an lo awm ve ta a. Heng mite hian thahnemngai takin, in tina tutin an thenawmte chu Pathian thu lo awih ve turin an sawm a; A hnu rei vak lovin Khasi rama Harhna chhima kal an lo ku hnuah phe chu an Pathian Thlarau Taringhlamin hna a thawk nasa bawk a, Kristian an lo pung ta em em a ni. In, Presbytery hmasa ber chu Champhai kianga Hmu-hmeltha khuaa an neih tumin kum sawin chhunga Mizo zawng zawng Kristiana sam vek tumin kumtin September thla arianga 'Beihruai' neih zar an lo iel ta a. He harhna lo thleng fo thin hian Kristiane chu sual in hriatna te, Isua tuarnate leh inhmangaihna te a rawn hriat chian tir a. Heng avang hian Kristian hmasate chu an inngaina em em a, an thil neih te chu indubsak em em in an ein an barho thin.

Tun lai ang hian Pawl hrang leh Thuring hrangin a la tibuai ve lova, Kristian thahnemngai zualte leh mi hum deuh deuh te chu khaw fangin an zin dul dui thin a, an inthlahlel em em thin. An Inkh angui tak te hi an inthen thei ta thin lova, an

talhin an zaikhawm leh mup mup mai thin a. Heng thilte han thlii hian kan hun kal taah khan Mizoramah hian hun nuam leh thawveng êm êm a lo awm tawh tih kan hre thei ang.

Heti taka hun thâwl leh inremna hun siamtute chu kan ram hruaitute an ni. Zosap leh sawrkar lam Sapte chu an inngeih êm êm a, Zoram tihhmasawn nân an thawk tlâng dial dial thin a. Heng mite hi inngeih lo leh inthuruai lo chu nise henga vanneihna kan lo chen than ang hi hmuh phak a ni kher lovang.

Bung XII

INDOPUI 2NA ZORAMIN A CHHIM VE

*Chhak, thlang chhim leh hmaran ral an lo
hian a. Zawlkhaupui vul lai a chul zo ta
Pa Rokunga*

Ram dang ngai bik haub lova he Rang-kachak Kum, hi Zoramín lungawi taka a chen lain khawthlang lamah chuan a pui a pang thin tihawngtu thâwm a lo ri ta phut mai. Kum 1939 September thla ni thum ni atang chuan kan ram awptu British

Sawrkhar chuan German Sawrkhar leh a Pui-
bawmtute do ve turin a Sipar leh ralthuam
tha ber berte chu a singsa rup rup ta mai
a. Chutia a Nu berin raldo a neih tak si
chuan a fate, Mizo nula leh tlangval tun hma
lam zawng pawha mi kawih, sa kawih hma
tlanchniat hreh deuh mai thinte tan chuan
mah ni khawtual chen a, mahni khun a tui
taka muthilh chu an thian ta bik lo a ni

Tichuan tlangval tam tak chuan 'India
Army Medical Corps' Ruangla pawl chu an
zawm ta sung sung mai a. Ka lo hriat ve
dan phei chuan Salsuk khaw tlangval phei
chu an kal tam hle a ni ta ve ang, an bial
nute buh phur han inchhuipalh pawh n
'Aih-ah' tih an? 'Lucknow' an tivawng
vawng thin an ti Nulate pawh duai bik
hauh lovin Women Auxiliary Corps-ah
chuan an inpe nasa hle a, a then phei chuan
Rome an thleng hial a ni. Kan tlangval
Ichkhathiamho lah chuan Military College
lutin, tun hma lama Sapho koki chauh kan
hmuh th n ang 'A.S.' lemte kha an koki ch
an thlep tir ve tir ta mai a Tlangval hui-
sen tlenkhat lab 'Lushai Brigade' hmingru-
in khawchhak lamah Japanho an nawi tawm
ve tak tak bawka Indo kum nga d. wn lai
a lo reh meuh chuan heng kan rula leh

tiangvâlte hian an Lalber leh an Ram tan hna ropui tak tak thawk zovin hming tha tak tak an hlawh a ni.

Heti havang hian le kan Aizawl khawpui kawthlêra, tun hma lawka Chawlhni tlaia pianga nula leh tiangval hmel hlim sar mai a tu khaw thik bik lem lova inkawp têt têt a tlaia nitla êng lawma an vak dêl dêl thin te chu a lobo zo ta a. Anni hoi aiah chuan 7/14 th Punjab Regiment te, 1/9th Jat Regiment te Indian Sappers & Miners te, R. A. F Dett te. Indian Army Signal Corps, te Indian Army Ambulance Corps te leh Khasi Labour Corps tein a khat ta nuai nuai mai a. Zawlkhawpui vul lai a chul zo ta tih chu kawng dangin a dik ta a nih chu.

Kei pawh chu le chutiang boruak karah chuan thiante tih ang eng emaw tal chu ti ve ngei tur niah ka inngai ve ta tlat a, Mah-se fa pal. lai nên kan lo hnawk ta nak mai si a, tum a hniam'raih bik mai Kum 1942 a 'inherchhuah chinah zawng 'mahni tum-taw'k van zemah' tih ang deuhvin ka phâk taw'k ve ni ka rin, 'Tawag lettu' ti mai ıla 'Interpreter' tur 109th Indian Infantry Brigade chuan a duh thu hriain mi 6 lain kan dil ti a. Min han test vei naah chuan

ka aia thiam Pui pui hnawlin kei ber chu min han thlang ta nah mu. Army Headquarters lam atanga remtibna a lo thlen chuan ka thawk ve chu a ni ta mai a

He Brigade hotu, Brigadier Galbot leh a hotu chuan tuni Boy's Middle School hi an luah a, tah chuan ke pawh ka tel ve ti a. Pisa lam hna a tul bawh avangin 'Interpreter-cum non-combatant Clerk' vuahin pisaah chuah ka thawk ta zawk a Heng ka thawhpuite hi a tim ber chu Sap sipai Officerho an ni a Heng ka thawhpuite hi Sap hnam hrang hrang annih hlawm avangin an tawng pawh Sipawng ni mahse a dang hlawm kher mai Entiran, 'Hlawh lak ni 'Pay Day -Pei Dei ang hi an then chuan Pai Dai an rawn ti a, a thenin 'Phei Deh' an ti a, a then 'Phi di' rawn ti tawh bo hek suh .

Chutianga mahni hna pual theuh thawk-a kan han thu tlar that chu ka thianta chu sipai hlir an nih avangin Officer chin te pawh chuan tawngkam zahmawh hram tlahawh chu an ching lo chuang bik lo va. Ni khat chu, 'Where is my bloody file?' ka han ti ve zauh mai a. Ka bula thu Irish mi, Captain Macdermott chuan

chiang deuh maiin mi han en a, (ka hming an koh thiam loh avangin 'George' min ti mai thin hlawm a) 'Mr. George, chutiang tawngkam chu nangni mi changkang gentleman ang chin hi chuan hmang ve suh ang che u aw. Keini sipai phawkhawhraw pui puiin kan hmang mah hi paw ka ti asin' min han ti mai chu ka sim chiang ngei mai.

Kum khat a lo vei hnu chuan Sipai lo chawl kal turte kalna tur 'Transport' lam min bitum tir ta a. He mi hna ka thawh chhung hian Mizote hi hnam dang ngaih-tuah chuan inzahder leh inchawimawi tawn ching lo tak hnam min ka inhria Chutia lawng lam emaw motora kal tur emaw te chu, Sap leh hnam dangte chuan keia kar chu chibai min rawn bukin hawihhawm takin an thil duh tih sak turin min rawn dil a. Kan Mizo sipai tam berte erawh chuan, chutiang inzahderna chu sawi loh an thil duh chu tithuai thuai turin min han hrilh a. Tin, chung ang hmanhmawh taka rawn insawi thinte pawh chu an kalna tur pass leh an kawng ei tur (Ration) han pe chhuak mah ila, phai lam pan ta lo va, mahni khaw lama kir ru leh ta a, a hrappaa rawn dil leh hi an awm zauh

zauh thin Tin, chung ang kalna rawn dil tur pisa kawta han thu khawmho titi han briat pawh chuan an thusawi chu Vai tawng emaw Saptawng emaw a ni ang tih ka hlau thin 'Kan lo chhuti hawng lam chu chu mi, kha ni, hotel-ah khân duh tawkin ka han ei mai a, timan ni han thing veia ka han hnek dawn a, min thing ngam ta lova, uh ang reng hi a ri zing hle mai

Engpawh nise, heng ang buai nai zing-ah hian kum hnih leh thlaruk zet ka han chettlat hnu chuan Saptawng leh Vai tawng-ah hmasawnna nasa tak ka lo neih pñah tain ka inhria a, hlawk ka ti hle Hnam dang tawng emaw reng reng hi lehkhawua zu ringawt ai chuan tawng hnan hmangtute rena han inpawlh-sawp hian lam rik dan leh beng a ri hñatah pawh thiam chian theih berin ka hre ta a ni.

Tichuan, kum 1944 March thla vël atang chuan Mizoram tâna Japanho hlauh-awmna pawh chu a lo kang ta a. Kan hnathawhna Pisa 109th Infantry Brigade pawh chuan Arrakan lamah insuan phei an lo tum ta a. Kan hotupa chuan kal ve zel atân min duh deuh va, mahse chhungkaw lam haisatna chhuanlamin ka bansan ta a.

Thil pakhat ka chhinchhiuah duh chu hei hi a ni. Zirtirtu hna ka thawh lai khân hlawh tlemte ka hlawh a, mahse Pathian niah mahni tawh tē tēn Pathian rawng-bawina ka nei ve thin a. Hetia Sipai zinga ka han thawh chinah chuan hlawh tam tham fe, silhsen leh Ration leh min buai-puitu Sipai pakhat pek ni mah ila, Pathian-ni rēng rēng sawi theih a ni ta lova, englai pawha hna tūlin min han delh re ig ta mai chu a hrehawm ve zawka a ni Zallenna hi a lo va thlakhlelhawm êm !

Sipaiho zinga ata ka chhuah hnu hian Venghnuaiah In ka lei a Ram buai avanga ka chungte Saitlaw khuua ka zuk raitlantirte pawh chu ka zuk hruai chho va Kan chungkuua Aizawl khaw chhim lam kan han pan phei dam dam mai chu ka thiannu chuan a chāk lo kher mai lehngal a. Kan nu chāk lohna pakhat chu kutzen-thiam Pu Vaihleia khân, Dawrpui hmun aia chhimlam zāwkah chuan pēm suh ang che u, a lo ti kher hi a ni awm a A tana chhuanlam theih tur ting chuan Venghnuai a kan awm chu thla khat emaw chung Jekin kan fanu Lalrimawui chuan rei vak pawh na lovin min thihsan ta mai a He vanduaia hi kei pawhin ka tuar tham lo

kher a ni ang chu Pathian awm pawh ring
 thei tawh lovin ka â lo chauh a ni mai
 Mahse min khawngaihtute iawngtai sakna
 azarah ka lo harh chhuak leh ta a ni

BUNG XIII

HNA KAWNG HRANG HRANGAH

Thakthing Venghnua a awmhmun kan
 han benbel ve chinah chuan ka naupin
 lai atang renga ka thil lo tih chak lo thin
 Huan siam theihna kawng a lo awm ta
 hlahh mai a Chutih laia Khaw Hetu Pu
 Chawnglera chuan Theihai muatah huan
 hmun tur tin nga hmun zet min han je
 ta mai a, ka lawm ngei mai He huan bi
 vawin ni thienga kan chhûngkaw khaw-
 sakna atân kawngro su tak leh ka fatelo
 an dam chhûng khawsak inbuatsah nana an
 thil zir chhûng zawng pawha puitu langkai
 tak a lo ni ta zel a ni Tichuan he huanah
 hian tha tho takin kan han thawk ta sauh
 sauh va

Amaherawhchu huan thlai a la thar
 mai loh avangin sum hmuhna tur hna dang
 zawn a lo tul ta a Heng hun laia Mizo-
 te zinga Sapte awm chhun, Pu Buchhawna
 chuan min khawngaih hle mai a Rabsi

hna min thawhtir a. He hna hi 18th March 45 atangin 6th Jan, 46 thlengin ka thawk a. Indona a tang Sipai lo bângte tân hmun tihruah a tul tâk avangin ka chawhhsan leh ta a.

He Rahsi hna ka thawh lai hun hi Indopui 2-na reh him chhawng a nih avangin Bawrhsap leh Mizo Lalte inkarah inbiak-râwnna tam tak a awm a, chuvangin Rahsi te hi khaw tinah lehkha kengin kan zin chhuak reng reng thin Hei hi ka tân Zoram khua leh hmun pawimawhte tlawhna remchâng tak a lo ni a, ka hlawk phah hle mai.

Khawchhak lama ka zin, tum khat phei chu Champhai atangin chhimlam ka fang phei a Biahte khawpuiah Pathianni ka hman tumin Pu Lalkheih'a'n a hun miu kiana. An Biak in chu a len êm avangin Pulpit chu a laiah an hung mup mai a. He Pathianni zana ka thusawi ang reng reng a tam hmaah thu ka sawi leh tawh ngai lo Hawi velna apiang chu mipui mitin a khat tup mai a, a ropui hle mai

N. Vanlaiphaiiah chuan ni thum lai cham a ngaih avangin hun ka ngah hle a. Tichuan thian thenkhat hruatin an khaw bul lăwka tlăngsang hmingtuang tak pa-

khat, Hrangturzovah chuan kan han lâwn a
 Tlangchhip kan thlen chuan hawiveln. a-
 piang chu hmun lung tileng leh hnat reng
 tlak an ni vek mai a Kan piputen Sa-
 khaw lam leh lunglên zai atan Hla a an
 lo phuah kûl ngiai nguai thin Lurh leh Fan
 tlangte chu an lêng pawchek mai a, Pawi
 leh Mizoram then hiantu Tiau iui lah chu
 khawvel bengchheng iethuksan tum ni
 awm takin tlang leh tlang katarah a luang
 dêl dêl mai bawl si a Tlangchhip ka nan
 thut lai chuan tum hma kum rei tak hun
 laia tlangval paknit ramchhuakin Ian panga
 Lasî nula puan tahlâa va tawngluh a,
 kalsan phal ti lova khaw thum a nan tak
 a, Lasîho chhungkaw zinga zan a riah hnu-
 in a tûk knawvara a kalsan dawn laia,

*Ian khaw thleh lung, Siati kan fannna
 Pel mawh tange, Ihang u ngai ngo
 tih leh*

"Ihang u leh Lentua bawng va e

Lungchma lohten, pual hkuil ang then tla'
 tih te min hnat chhuahtur rum rum mai

Tin, Pu Buchhawna tanpuina avangin Fo-
 rest Guard hna 10, March 1946 ah ka han
 thawk leh a, mahse sipai bang bawk chuan
 14, March 1946 ah vek chuan min rawn
 luahlan leh ta a, he ni li chhung hi ka kam-
 din rei loh ber tum ni tain ka hre nghe

nghe a. Chuti taka Sipai bâng duhsak an nih riñ avangin hna thar lo awm thin pawh chu ka bengkhawn duh ta meuh lova, ka Lalna ram Huanah chuan lungawi takin thlai uak tirta nen chuan ni chu kham lo takin kan hmañg tlang ta dial dial zawk a.

BUNG XIV

DAWRPUI M.E SIKULAH

India ram chang pawh ni lo, khawvel ram dang tân pawh hunbi thar, India ram-in mahnia ro inreina a lo neih ve kum takah chuan Dawrpui veng nu leh pate pawh chuan hmasawna kawng pawimawh tak a ni tih hriain Mizoram pumpuia thil awm hmasa ber tur Private M.E. Sikul kum 1917 hian an lo din ta a. Tin, zirtirtu tur an zawnna thu chu hriain ka dil ve ta a.

Tûk khat chu Dawrpui veng lama ka leng tûr chuan Pu Rokhuma S.I.S chu ka tawk a. Hum hmel pu deuh hian, "E, Pu Siam, ni zan i mang a tha em? i thang kawah a awk a nia, Dawrpui veng paten ani nge nge khân naupang a kilawi peih ber e' an ti che a, diltu thiam sang zawk fe fe aün an thlang ta che a sin" tih min hriih chu ka lawm hle a, Dawrpui veng ka va thlen chuan an veng nu leh pate chuan min lo lawmpui nak nak a.

Tichuan 6th January 1947 atang chuan zirtirtu chu ka lo ni leh ta a. Sawrkar phal chin angin pawl IV-ah kan han tan phawt a. naupang 40 zet chu kan han ni nghal a. Mahni chauh mah ni ila, 'Headmaster' hming chu min puttir tho va. A, a mak bik lem 'lovang chu chutih laia Chandmani kawng pheia Bengali Sikulah pawh Vai zirtirtu pakhat chauh a awm a, 'Headmaster' a invuah tho bawh a sin.

Zirtirtu hna kher hi zawng Daktawr hna ang a ni a, ngaihthah leh dawngdah chi a ni lo kher mai Hna dang hi chu a thawktu a dawngdah chuan chu hna chu a zo har deuh a ni mai a Daktawr erawh chu a dawngdah chuan damlo 'thihna' a ni angin Zirtirtu pawh a dawngdah chuan 'Zirtu vanneihna kum' pumpelhtirtu a ni a, a pawl thui teb asin aw 'Hei hi hre Chiang ila chuan zirtirtu hna hi kam dinna ve pakhat ang leka ngaitu tam tak hi chuan he lamah hi chuan lo 'Fatu' ve chhen kan tum lo vang

Kum a lo tawp chuan ka beisei ai mahin kan lo hlawhtling a, hei hian nu leh pate a tiphur sauh va, a kum lehah chuan Pawl V chu Pi Thangnovi nen kan ho leh a A kum lehah chuan Pi Thanchhumi te nen kan thawkho chho ta zel a. M.E.

Scholarship kan han bei tan ve phat atang-in rizalt chhuanawm êm êm mai kan han nei ta nghal mai chu Dawrpui veng nu leh pate chuan 'Ti fuh' an inti hle mai. Hun a lo kal zel a he Sikulah hian Pu Mankunga tuna Republic H/S Headmaster ni ta te, Pi Thankbumi te, Pu Thanhawla te, Pu Vanlallawma te, Pi Thansiamni teho nen in thurual leh inngeih em ema kan han thawk tlang chu tlai lam sikul banna dar thum hi a ri hma lu deuh emaw kan ti thin.

Ka thawhna hmunin a zir bawk a, kum tinin naupang kan ngah chho tial tial a Dawrpui M E Sikula zir zo tawh hi an tamin tun laia kan Mizo m' han tam tak hi kan kutchbuakte an ni Tum khat phei chu Mizo Lal hovin Mizoram hmaichan chhunga M E. Examnaa sang ber hnenah lawmman Rs 50/- an phal tun khân van-nem thlak takin ka Sikul naupang chhuan-vawr Lalremsiamna tuna I P S ni ta hian a dawng a, chu lawmman ropui tak chu Headmaster's Conference tumin Bawrhsap A R H. Macdonald-an mi han hlan mai chu a lawmawmin kan Sikulin a hming that phah hle a ni.

He Conference tuma Bawrhsap Bangla kawta Bawrhsapin Headmaster-hote thing-pui ruai min theh sak chuan ka 'Kut Bawr'

hian awmngahna a hre lo hle thung mai
 Ka thiante kut bawr chu a no nali chak
 hlawm mai si a, keia kut bawr ve ciu
 Lakhuihthei hling thlawhna tih hriat fahian
 in Ar hui lu ang main a dum khi atak
 mai si a Dawhkana mi thil ka han ban
 ve te chu ka kut ka thûkru chaih chaih
 thin Tolstoy-a te hun laia Russia rama
 ruathih ni zawk ila ka ti hle Russia
 ramah chuan a kut no no chu ei hnubnun
 tir an ni thin, kut chang hre hraw khin
 a hmasam an duh tawh an ei phawt thin
 a ni

India tanin mahma ro a lo unel ve
 tek chineh chuan zirna lam kawngah pawh
 saikhaina a lo awm tan ta a Tin hui
 laia kan lo la hriat ngai loh, Sikula zu
 kher lo pawha exam ve theihna (Priv te)
 chu a lo lar ve ta a. He mi kawngah hui
 Pu Lalbiaka, tuna Vice-Principal, U G I
 T I hi kawng dap pawptu a ni a, a tek-
 awm hle a ri. Tichuan, kei pawh chu
 Headmaster hmang han pu ve ta leh la
 hruasia mite chu Matric deuh vek an nih
 si avang chuan Matric chu pass ve ngai
 tur nin ka hre ta a Exam theih nana
 thil tih tul chu ka han ti ve ni riaz, zir
 hranpa lem lo chuan ka han exam ve ta
 rawk a Ka rin ai daih chuan a lo har a,

fail ka hlauvin ka in-exam ve ta chu ka inchhir leh rum rum a. Lo fail ta ıla, ka naupangte, thiam hle a min lo ringtute khân ka thiam lohzia an lo briat chhuahna hun remchâng ber a ni dawn a. Chutia rilru thaw dêp dêpa ka awm lai chuan kum 1951 a Matriculation passed zinga chhiar tel ka lo ni ta.

Rin loh taka ka lo hlawhtlin mial tâkna hian min tiphûr ta chêk a ni ang chu, a dawt lehtu exam theihna hun hmasa ber a lo thlen dawn chuan College naupang lo châwl hote lehkhabu hlute hawh khawm tur ka zawng a, ka hman châng chângin ka chhiar ve thin a. Ka hun awl tam ber erawh chu huan hnathawh nana hman a tul avangin exam hun hmaa Hapta hnih tal ka chhiar ve hman inringin D.M College chu ka pan thla ta a Mahse, nupui, fanau-te la kalsan rei ve ngai lo ta chu ka khua a har hman viau âng reng a A hunah chuan ka han exam leh ta chawih a, van-neihthlak takin kum 1954 a Intermediate of Arts passed te zingah chuan chhiar tel ka lo ni leh ta a.

Hetia I.A. ka han passed ve tak chinah zawng heng hun laia Middle English Sikul Headmaster tam berte chu Matric passed an nih ve bawk avang chuan zir zel chu

ka tum ta bik lo va, ka lo Graduate law law lo crawb chu tlai khaw hnua ka in-chhir hle.

In exam hun nghaka Imphala ka cham chhung hian ka hun tam tak chu mi ram khawsak dan leh an chettlat dan enthlithlai nan ka hmang a An ram leilung that bikzia te, buh leh thlai dangte chin a awlsam bikzia te, an tlak lei pawl phat mai, ban tha deuh mai te chu kan rama kan inte han cheimawi nan ka awt hle mai Tin, an khawchhung han fan a rilru khawih lo thei lo chu Indopui 2-na hun laia India ramrawn runtun Japan Sipate Impha phai ata hnawhchhuah leh tura India leh America leh English sipate sangthum aia tam, chu indonaa nunna hloh ta te thlan lungphun mawi taka rem leh lungchini taka Hriat rengna Lungphuna thu ziak 'kan khaw lama in kir leh hun chuan kan thiant hnenah kan naktuk an hmuh theih nan kin vaawun hi kan pe tih in hrilh dawn nia tih te chuan rilru a khawih hle mai.

Bung XV

DAM TAKIN AW, DAWRPUI
M.E. SCHOOL

Uangpui chang suh ila, beng hun lai hi chuan kan Zoram chhunga M E. Sikul Sawrkarin a enkawl ngatab pawh hian Headmaster tam zawk chu Matric passed chauh an la ni rib a. Dawrpui M E. Sikul Sawrkarin tangka tlem tham taka a tanpui ve chauhvin I.A passed lai Headmaster a han nei ta mai chu a vannei thawkhat hle a Tin, he Sikul a nawmna em em bik chu Headmaster leh a thawhpuite leh Naupangho inthuhualna leh inhmangahuaan a phuar khawm chu a ni. Chutia lungual tak leh thatho taka kan thawhho dial dialna chu kum tawp examna hian a rawn tifiab thia a He kum 1954 pawh hi M.E Scholarship Exam-naah chuan Zoram pumah a titha ber pawl a lo ni leh a. Amaherawh-chu keima thawh that bik vang pawh ni hauh si lova tun hma kum reifa atanga a lo hmingthatna chuan ka sikul naupang duh takte leh ka thawhpui chhuanawm tak takte nena MITTUI tla zawih zawih kan inthen phahna a lo ni ta blauih zawk a ni.

Hetih hun lai atang hi chuan Zoram Kum Rangkachak pawh chu a lo inher

liam ta a. Indopui pahnhna sulhnu chuan kan ram a rawn sâwî danglam ve ta a. Tichuan Zirtirtuhote chuan kan hlawh chu kan lo kham lo ta tial tial a. Tichuan Management Committe hnenah hlawh pun kan han dil ta chawt a. Mahse min pun thei rih si lo va. Hetia khawsak harsat avanga ka inngaihtuah buai lai tak hian khawî lam atanga a lo hriat emaw ni St. Paul's High School Headmaster Rev Brother Godfrey Lamisux. C S C. lehkha ka lo hmu ta tlat mai a, heti hian a rawn ziak a

Dear Pu Lalsiama,

Nang ang Zirtirtu hi min pui turin ka zawng ka zawng thin a Tunah hian Badarpura mi Vai pakhat ka ruata, a tangkai teh chiam lo. I theih chuan naktuk tlai Sikul banah min rawn tlawh teh khai. Hei hi nangmah ruaituten hre rih suh se thil engkim fel hunah Hlawh chu i phut zat zat pe turin kan Bishop pawh a lung ni e

He lehkha ka hmuh hian ka inngaihtuah nasa hle a, a tawpah zawng he sawmna hi pawm ka rilruk ta a. Tichuan Dan angin he thu hi Committe chu ka hrih ta a. Hetia ka insawn tâk thu hi Pu Sangliana'n a lo hriat chuan Committe thenkhat hnenah, 'Pu Siama in thlah mai hi chu in tusual hle ang a, ani ang hi zirtirtu an tam

lo hle asin, lo hre ve chu ni ıla a kal bo hauh lo tur' a tih tawngkam ka lo briat chuan ka rilruah thu a sawi thu hle mai.

Ka kal bo san dawn tih an briat chuan ka hote chu an ngui nghai ta mai a. March 1955 ni 30 ni zanah chuan 'Inthlahna mit-tui heh deuh mai' chu Dawrpui M.E. Sikulah chuan zan dar 12 thlengin kan nei ta a Ka nauteho min ngaihhraina 'Thilpek' chu vawin ni thleng hian ka ro hlu ber an la ni. He tahna zan meuh hi chuan hmun danga insawn ka lo tum ta chu ka inchhir rum rum mai. Tichuan Dawrpui M.E. Sikul chu 'Dam takin' ka han ti liam ta chu a ni a, rilruah a chām rei teh asin.

Tin, taksa lam thu a ka chhawrna pakhat chu he Dawrpui M.E. Sikula kum riat lai ka thawh chhung hian kan veng, Thakthing Venghnuai atanga zing dar riat a kal chhuak a, dar kar chanve emaw chhunga Dawrpui thleng hman tura ka kal fona hian kawng kal chakna min neih tir a ni chēk ang chu hetia ka putar tawn hle pawh hian kawng kal chu ka la thei ang reng hle a ni.

Thil vanneihthlāk tak pakhat, ka sawi hmaih hauh loh tur chu Zoram hmun hrang brangah hian Private Sikul hi mi tlawm-

ngai leh thiamna lama rualawttuten an d'n
thin a A tirah chuan inlungual hle thin
mahse harsatna a lo thleng a, a enkawltubo
zingah pawh chuan inthurual lohna a lo
awm a Chutiang karah chuan sikul zirtir-
tute tân pawh harsatna a lo awm thin
Mitmei ven turā pui a lo tam a, Sikula
inthununna pawh lekkawh a lo harsa em
em tawh thin. Heng ang thil hi Dawrpui
veng nu leh pa rilru zau takte karah chuan
a awm ve hauh lo mai a, an hnuaia hna-
thawh pawh a nuam bik hle a ni.

BUNG XVI

ST PAUL'S HIGH SIKULAH

Kum 1919 vel laia Saitlaw khuaa Pri-
mary Sikul sakuh thinrim ang maya pawr
chap mai chhunga ka lehkha zirpuite zinga
kawr hak tur pawh nei ve mang lova puan
dangda dir diar veng hne hnawa chemte
knife ka tih lauh lauh lai khan mi tuin
emaw, "Nauva, zir ngun hle rawh aw,
engtik niah emaw zawng Mizoram chhung
chang pawh ni lo, Assam ram chhungah
hial pawh High Sikul tha ber pawla an
ngaihah zirtirtu i la ni dawn a na" tih
min han hrilh ta se la, pawnah ka va
chhuak that that anga Sikul kawmchara

in te reuh té leh a chhunga hmeithai rethei
thu kir ker ka han hmuh chuan awi har
ka ti teh ang chu le, mahse fahrah rethete
Lalpa chuan ka tân a lo dah diam tawh
zuk nia.

Tichuan, hun a lo inher zel a, April
1/1955 ni atang chuan ka mang lam pawha
ka man phak ngai loh High Sikul zirtirtu
ka lo ni ve ta. Væwiin ni thlengin hei hi
ka ngashtuah fo thin. Mite chu lo ropui
rawh se, in tha pui pui pawh nei rawh se,
heng tithei leh nei thei turin an pipute
atengin an lo khawsa thei tawh a ni ang Kei
atan erawh zawng a dang teh asin ? He mi
hmuna ka va thawh tih chuan Middle sikul
enkawltu atana dah ka ni rih a. Mizo Zir-
tirtu pathum, Pu Khawlhmingthanga te, Pu
Padara te leh Pi Varziki te an lo awm sa
reng tawh a. An vauin Catholic mi an ni
hlawm a Tin, High sikul lamah pawh chuan
Bro. Godfrey, Fr G. Bréen Bro Paul leh Bro
Aurel Tessier te nen chuan kan thawkho
a. Heng Canadian Brother-ho hi an inpezo-
vin an taima em em mai a, an lak atengin
thil tam tak ka zir chhuak a ni.

A tir tak chuan he sikul hi naupang
sual deuh awm khawmna angah min an
ngai a, Sakhaw Pâwl dan Sikul lo ni bawk

nen Aizawl khawpui chhûng nu leh pa tam tak phei chuan an fate sikul juh nân an it vak lo va. Mahse Protestant Kohhrana mi Zirtirtu an lo awm chinah leh Sikul rizalt a lo that tâk êm avangin Mizo zinga 'Kei ka ni' inti ve phâkte chuan an rawn bawh ta ruih ruih-a, mi chhe fate tân phei chuan hmun chan a lo har ta hial a.

Vanneihthlak takin he Sikul ngei pawh hi ka hming chher nân Pathianin min hman sak leh ta a. Kum 1957 kum atang chuan M E Scholarship exam-naah pawh chuan lawmman hmu phak an lo awm-ve ta nual mai chu Bro Gofrey-a chu a lawm hle a ni ang, tlai khat chu sikul ban hnuin Bro Aurela a rawn tira, lawmthu sawina lehkha leh cheng 50/ hi min rawn pe a Tin, High Sikul lamah pawh chuan kum 1958 chu Matric Examnaa kan tel vena hmasa ber a ni a. 1st Div 1 leh 2nd Div 5 leh 3rd Div 10. 72 P C Passed dinhmun chu kan chang pha ve leh a. Ka subject chan, History leh Vernacular chu an tih-thatnate anih avangin ka lawmin hlawh-tling ka inti hle a ni.

He Sikul dintirh leh a hnu kum reise chhung hian Sapram lam atangin Mizoram tân Bawnghnute dip tin hian tak tak te, Hriak leh kawr te an rawn thawn nghek

nghek thin a, Brother hote hian a khât tawkin an sem reng bawk a. Chu avang chuan chutiang thil sem dawng ve phak nih pawh chu thil hlu tak a ni.

He Sikula ka thawh lai ngei hian a kum chu ka sawi chiang thei ta lova, Assam rama Zirna lam hotu hian ber, Director of Public Instruction-in kan High Sikul chu a rawn thlawh dawn a. Kei chu lo chiau-au turin Bro. Godfrey-an mi ruat a. D P I. chu heng hun laia kan mi chhuan ber pakhat Pu A. Thanglura B.A,B L Chief Parliamentary Secretary-in a rawn zui a Bathlura kan han inhmuh khawm chu Pu Lura chuan keia kar D P I. chu min han hmel briattir duh a. "Hei hi ka Zirtirtu hlu a nih hi" min han ti chu D P I. chuan kut-suh meuhva chibai min han buk pah chuan 'I va chher ropui em (How great have you moulded)' mi han ti chu ka lawmin Pu Thanglura rilru ropuizia chu ka ngaisang ngei mai. Mi lehkhathiam inti tam tak hian hei ang hian an hotu hluite chawimaw turin inngaitlawm ve peih tak maw' ka ti hial a ni.

Him tlâng taka he sikul hmingthang taka kan thawhho dial dial lai chuan kum 1966 March thla khan Zoram buaina chu a lo thlang ta. Ka thawhpui tam takte chu

Sapram lam mi an nih avengin Zoi, m ata
an chhuah a lo tul ta. Sikul jah a kal f t
theih loh fo ta mai bawk nen Tichuan
hun engemavti chhung chu he Sikul lo n
a hming thotna pawh a hoh then a a aw
ni chu aw tih turin a hian awn hiet a
Chu chu pawl ka tih eia avangin mia ching
khat lek in ka hian au zui tih ang

Zaw Hbae chhuah chhuahthlang aawp st

1975

Sikunna a chhuah chhuah aawp aawp

A pawl aawp aawp aawp aawp

chhuah chhuah

Parang vili aawp aawp aawp

Tichuan he Sikul ha leh hinhthlang
takch aawp aawp 1975 avengin khat 1975
thlengin ka thawk a, a thawk aawp aawp
ber ka vian bawk aawp aawp hinhthlang
chu ka zui tih aawp aawp hinhthlang aawp
an zahoer thiam hie a, a rueta ang aawp
hle Amaherawhchu he zui tih aawp aawp
tun 47 dawn lai ka lo thawk aawp aawp
hmel leh ka chakna pawl chuan hinhthlang
zinga han aawp reng chu ka tih aawp aawp
tata ka rehvat avangin hema thuan aawp
chawh ka dil ta a. Chu chu min phaw aawp
12th March, 1977 hian ropui takka khat aawp
chu min thlah ta a, pawisa tam thuan tak
leh thupek hlu tak takte nen min aawp aawp

a. Ka Sikul naupangte leh ka thiante min ngaihhruna thilte chu ka dam chhunga ka thinlung pindan ribber leh ka inchhung tlawm tak hmun luahkhat rengtu tur an lo ni leh ta a ni. Ka ngaih danin zirtirtu hna hi a zahawma, hleprukna a hla a, a hriselin nun a tinuam a, ka thawh chak ber a ni fo thin.

Thlarau Khawvelah pawh khian Sikul hi la awm ngai anih chuan kei chu Zirtirtu hna bawh hi ka dil jeh mai awm e.

BUNG XVII

PRESBYTERY MEMBER-AH

India ramın mahn.a ro inrelna a neih hma zawng kha chuan kan rama zirna Sikul zawng zawng hi Zosapte kutha a awm a. Chuvangin Zirtirtute pawh chu Tirhkohte ang thaw thânga an awmna khuaah te chuan Kohhrana rawngbawlina nei ve tura beisei an ni. Tin, zu in thuaht te, nulat tlangval thuaht te an bawhchhiat chuan an hna atanga ban nghal an ni bawh thin He inphuarna hian zirtirtute chu a vawng tha hle a ni.

Kei ngei pawh chu kum 1929 a Dawrpui Zirtirtu ka nih atangin Dawrpui Kohhranah chuan Sande Sikul zirtirtu, Thu-

briltu leh Kohhran Committee memberah min hmang nghal a. Kum hnih kum thum hnuah phei chuan Pastor Thanga Bialah chuan Pu D K Kâwnga nen Secretary hna kan chelh dun a. Chuta tang chuan Khawthlang Bial Presbytery-ah Pu Htaawva B A nen khân Secretary hna kan chelh dun ta zel a. Indopui II a lo chhuak a, Sipai Pisa lama ka insawn chinah chuan he hna hi ka chhonzawm thei ta lo va.

Tin, kum 1945 a, tuna kan awmna veng, Venghnuaia kan va pem phei tih phatin ka fanu Lalrinmawu chuan ni rei pawh na hman lova mi han thihsan ta' phut avangin thlarau lam dinhmun hlauhawm takah ka lo awm ta a. Pathian awnte pawh chu ka ring lo ta hial a, zan khua khua hian ka fanu thlân bulah chuan ka thu thin a ka ât loh reng pawh ka inring ngam lo hial a ni. Mahse min hmangahtute tawng-taina avangin ka lo harh chhuak leh ta a. Heta chinah zawng Kohhran lam chu ka bêl tan leh ta a. Heng hun laia Venghnuaia Kohhran chu a la fahrah hle mai a. Mission Veng Kohhran enkawl an la ni a. Biak in pawh chu a tê hle mai a. Kan lo pun deuh hnu chuan Biak in chu kan sa tha ta a, Pu Taivela chu Kohhran upa atân kan thlang ta a.

Venghnuaia ka va pêm pheî vel lai chuan a lo changkâng lo ve hle mai a, an zingah chuan lehkhâ thiam ber ka va ni ta mai a. Veng hmasawna turin hnathawh tur a tam hle mai a. Paho thenkhate huaiahawtin Y.M.A. kan han din ve a, kan phûr hle thin Tin, zirna lamah kan rual-awhna a lo awm ta a, Nursery Sikul kan han dil chhuak phawt a, Primary Sikul kan nei thei ta a. Kum 1971 atang pheî chuan Middle Sikul hal kan nei thei ta a. Tin, Kalkawng tha kan mamawh avangin Paho vek chu Road Committee dinin Motor han kal tlang theihin tuna kan veng chhuah-chhawng lamhan hi kan sal tlang ng'e nghe a. Venghnua mite tihhmasawna tura thil tîm te ka lo tihpuî thei chu vawin ni thlengin ka inchhir lo hle a ni.

Chutianga mahin theih ang tawh têt têt a Kohhranah rawng ka bawl chihung zawn pawh chuan Pathian nena intawhna tak tak sawi tur tehcham ka la hre lova, ka thialung pawh chu ala thlamuan, tawh bawh hek lo Mahse December, ni 22, 1957 ni tlai dar thum ah chuan ka huan hla zawka Tomato kung tui ka leih lai tak chuan kei bi Khawrela mi sual ber chu ka lo ni a, mahse Pathian min hmangaihna chu a nasat em avangin ka tan a thi a ni lo thei lo tih thu

Venghnuaia ka va pêm pheî vel lai chuan a lo changkang lo ve hle mai a, an zingah chuan lehkhâ thiam ber ka va ni ta mai a. Veng hmasawna turin hnathawh tur a tam hle mai a. Paho thenkhatte huaihawtin Y.M.A. kan han din ve a, kan phêr hle thin. Tin, zirna lamah kan rual-awhna a lo awm ta a, Nursery Sikul kan han dil chhuak phawt a, Primary Sikul kan nei thei ta a. Kum 1971 atang pheî chuan Middle Sikul hial kan nei thei ta a. Tin, Kalkawng tha kan mamawh avangin Paho vek chu Road Committe dinin Motor han kal tlang theihin tuna kan vengâ chhuah-chhawng lamhan hi kan sial tlang ng'e nghe a. Venghnua mite tihhmasawna tua thil tîem te ka lo tihpuî thei chu vawun ni thlengin ka inchhîr lo hle a ni.

Chutianga mahni theih ang tawk têt a Kohhranah rawng ka bawl chhung zawng pawh chuan Pathian nena intawhna tak tak sawi tur tehchuan ka'la hre lova, ka thinlung pawh chu ala thlamuan; tawk bawh hek lo. Mahse December, ni 22, 1957 ni tlai dar thum ah chuan ka huan hla zawka Tomato kung tui ka leih lai tak chuan kei hi Khamga mi sual ber chu ka lo ni a, mahse Pathian min hmangahna chu a nasat em avangin ka tan a thi a ni lo thei lo tih thu

hi ka thimlurzah chuan + lo chiang ta thut
mai a. Ka tu lein la chu la thu chawt a,
ka lawm lutuk chu la tip ta zawi zawi
mai a. He lun hi tarah chuan a rei tawh
hle na a. vawun tukin a la chiang a ni

He thal la tawh hui rei lo lein hian
Thlarauva hlim la na la lo cha gach a,
englai pawlin chhum hian na uap chuan
rengan la hua a. M nei ngahua em ci
a lo chhuat ta a, chuch lu mihlin sang
te chuan hmoehlan rapam hman paw
the kadan zomiat ang ne zai zaturach
cawar lo pwa chu ni na ngan cu
cu nen chuan lo chhuat ta a, mihle
thi chhuat chuan m chuan lo

Chuan a ni th' lo chhuat hui kan
thi na lo chuan K hian na pa a
thi a ka lo lo chuan chuan chuan
Oct 1952 chuan pa P. 1952 chuan
Keikhun (S. ek) chuan na na na a

K chuan pa a min na na chuan hui paw
hian K chuan chuan thian ber leh lam
lamah na lo pa ka na bawc avang chuan
pawlin Sarde Sikul Superintendent hian hi
ka thawc ber thian a, Presbytery Member
ka na na chawhthir ka ni tblingin ka
thawc a, kua 15 teh meuh chu thawkitin
ka inha.

Amaherawhchu hun a lo kal zela Kohhran Committee pawh kan lo inhmangaih tawh ta lo deuh a ni ang, kum 12 zet upa anga rawng ka lo bawlna chu ka hriat ve hauh lohvin Bialtu Pastor hovin ka chungchang an lo ngaihtuaha, tun hma kum sawm hma lama ka lo chetsualna chu thar thawhin ka upa nihna chu hlihsak ka lo ni ta a. Hetia ka hriat lawk ve loh leh thiam thu pawh sawina nei ve hauh lova kut ka han tuar ta mai hi chu na ka ti em em mai a, ka rilru hrehawmti lutuk hi intihlum ka rilruk rum rum thin a. Kan bialtu Pastor te, ka rawngbawlpui upate chu ka ngai em em a, lo lenga min rawn tawngtai sak tur tein ka beisei em em thin a, mahse an tul hle a ni ang, inleng nei lovin hun rei tak ka awm a. A tawpah zawng min hmangaihtu ka Lalpa chuan min rawn chhawk zang ta a. Tunah chuan Kohhranah mabni thin tawh te tea rawngbawlna nei leh thein ka lo awm leh ta a. Tunah hian nihna sang neia rawng ka bawl lai ai mah khan Kohhran mi naran dinhmun atanga ka rawngbawlnaah hian ka thinlung chhung ril chu a lungawi zawh ta hlahh hi malsawmna ropui tak niin ka hre thin.

Tunah chuan kum 70 ka lo tling dawn
 ta a, ka taksa leh rilru pawh a lo chak tawh
 lova, mahse ka rualpui tam takte Pathianin
 an nunna a seng tawh hnu pawh a Min
 la zuah bik leh ka nupui leh ka fanaute an
 phu loh malsawmna dawnga Sawrkar hnate
 thawk dial dial a an awmna hian kan Pathian
 min hmangaihna chu a tilang chiang hle a
 ni Hmangaihtu Pathian chuan fapa pali
 leh fanu pali min pe a, tunah hian ka fanu
 pakhat chuan a hmalama ka sawi tawh ang
 khan a Lalpa hnenah min chawihsan tawh
 a unau pasarithe chu min la neih tir riba,
 kei pawh hi Lalpan min koh hun chu ka
 nghak mai tawh a ni

LIBRARY
 Date Recd.
 Submitted by
 Location No